

Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling af erhvervsuddannelserne

2004

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

**Kvalitetssikring og kvalitetsudvik-
ling af erhvervsuddannelserne**

© 2004 Danmarks Evalueringsinstitut
Trykt hos Vester Kopi

Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Bemærk:
Danmarks Evalueringsinstitut sætter
komma efter Dansk Sprognævn's
anbefalinger

Bestilles hos:
Danmark.dk's netboghandel
Telefon 1881
www.danmark.dk/netboghandel

Kr. 40,- inkl. moms

ISBN 87-7958-150-1

Forord	5
1 Resumé	7
2 Indledning	11
2.1 Formål	11
2.2 Evalueringens organisering	12
2.3 Evalueringens dokumentationsmateriale	13
2.4 Rapportens opbygning	17
3 Erhvervsuddannelserne	19
3.1 Generelt om erhvervsuddannelser (EUD)	19
3.1.1 Erhvervsuddannelsernes opbygning	20
3.1.2 Fornyelse af erhvervsuddannelserne	21
3.2 Den institutionelle struktur	23
3.2.1 Erhvervsskolerne	24
3.2.2 De lokale uddannelsesudvalg	26
3.2.3 De faglige udvalg	26
3.2.4 Rådet for de Grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser	27
3.2.5 Undervisningsministeriet	27
3.2.6 Oversigt over den institutionelle struktur	28
4 Kvalitetsudvikling på EUD	31
4.1 Evalueringens område	31
4.2 Vekseluddannelsesprincippet	31
4.3 Væsentlige forskelle	34
4.4 Evalueringens beskrivelser og analyser	36

5	Skolerne	39
5.1	Mål og indhold i forhold til uddannelsernes formål	39
5.1.1	Redskaber og informationskilder	39
5.1.2	Eleverfaringer	41
5.1.3	Sammenhænge og vurderinger	42
5.2	Sammenhængen mellem skole- og praktikdele	43
5.2.1	Redskaber og kontaktformer	43
5.2.2	Aktørsynspunkter	44
5.2.3	Sammenhænge og vurderinger	48
5.3	Sammenhænge i skolernes kvalitetsarbejde	49
5.3.1	Kvalitetsarbejde på forskellige niveauer	49
5.3.2	Kvalitetsnetværk og FoU-projekter	51
6	De lokale uddannelsesudvalg	53
6.1	De lokale uddannelsesudvalgs organisering	53
6.1.1	Rekruttering mv.	53
6.1.2	Møder	55
6.1.3	Opgaver	55
6.2	Kontakten til arbejdsmarkedet	56
6.2.1	Sammenhænge og vurderinger	58
6.3	Samarbejdet med skolerne	58
6.3.1	Sammenhænge og vurderinger	60
7	De faglige udvalg	63
7.1	Uddannelsernes indhold og funktion	63
7.1.1	Informationskilder og opfølgning	64
7.1.2	Skuemestre og censorer	65
7.1.3	Sammenhænge og vurderinger	66
7.2	Sammenhængen mellem skole- og praktikdele	66
7.2.1	Sammenhænge og vurderinger	69
7.3	Samspelet med forskellige aktører	70
7.3.1	Samarbejdet med de lokale uddannelsesudvalg	70
7.3.2	Samarbejdet med skolerne	71
7.3.3	Synlighed hos elever og praktikvirksomheder	71

8	Vurderinger og anbefalinger	73
8.1	Overordnede vurderinger og sammenhænge	73
8.1.1	Den institutionelle ramme	73
8.1.2	Sammenhænge på de enkelte uddannelser	74
8.2	Anbefalinger	76
Appendiks A: Kommissoriet for evalueringen		83
Appendiks B: Præsentation af evalueringsgruppens medlemmer		87
Appendiks C: Evalueringens brugerundersøgelser		89
Appendiks D: Oversigt over regler for erhvervsuddannelser		91
 Rapporter fra EVA		 93

Denne rapport er et resultat af evalueringen af arbejdet med kvalitetssikring og kvalitetsudvikling på erhvervsuddannelserne. Evalueringen er en del af Danmarks Evalueringsinstituts handlingsplan for 2003, og den er gennemført i perioden fra juni 2003 til juni 2004.

Evalueringen belyser arbejdet med at sikre og udvikle kvaliteten på erhvervsuddannelserne. Evalueringen har skolerne som omdrejningspunkt, og den inddrager de forskellige aktører der indgår i den institutionelle ramme som omgiver de enkelte uddannelser.

Vi håber at rapportens analyser og anbefalinger vil bidrage til den fortsatte udvikling af kvalitetsarbejdet på erhvervsuddannelserne.

Palle Simonsen
Formand for evalueringsgruppen

Christian Thune
Direktør for EVA

Formålet med evalueringen er at belyse arbejdet med at sikre og udvikle erhvervsuddannelserne så de giver eleverne grundlag for deres fremtidige arbejdsliv og opfylder arbejdsmarkedets behov for erhvervsfaglige og generelle kvalifikationer.

Evalueringen belyser kvalitetsarbejdet med udgangspunkt i tre uddannelser: mureruddannelsen, elektrikeruddannelsen og kontoruddannelserne, der hver især er repræsenteret ved tre skoler. Evalueringen inddrager de lokale uddannelsesudvalg og de faglige udvalg. Dermed indgår alle aktører der har et direkte ansvar for de enkelte uddannelsers faglige indhold og tilrettelæggelse. Endelig indgår censorer og skuemestre også i undersøgelsen. Evalueringen belyser samspillet mellem aktørerne og processerne i kvalitetsarbejdet, og den fremdrager forhold som har generel betydning for dette arbejde.

Dokumentationsmaterialet består af selvevalueringer fra skolerne og redegørelser fra de faglige udvalg. Skolerne er også blevet besøgt eller har deltaget i et seminar med separate møder med lærere, ledelsesrepræsentanter og repræsentanter fra de lokale uddannelsesudvalg. Der har desuden været seminarer med de faglige udvalg og med censorer og skuemestre. Endelig er der foretaget fokusgruppeinterview med repræsentanter fra praktikvirksomheder og en spørgeskemaundersøgelse blandt elever.

Overordnede vurderinger

Arbejdsmarkedets parter har en central rolle i den institutionelle struktur på erhvervsuddannelsesområdet. På det nationale niveau sikres inddragelsen af parterne gennem Rådet for de Grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser og gennem de faglige udvalg for de enkelte uddannelser. På det lokale niveau sikres inddragelsen gennem parternes placering i skolernes bestyrelser og gennem de lokale uddannelsesudvalg for de enkelte uddannelser.

Den institutionelle ramme omkring erhvervsuddannelserne har stor betydning. Den giver parterne ejerskab til og medansvar for uddannelserne. Det indebærer at uddannelserne er generelt anerkendt, og det bidrager til at sikre at de er i overensstemmelse med udviklingen på arbejdsmarke-

det. Men den institutionelle ramme er meget personafhængig. Det betyder at systematikken og sammenhængen i kvalitetsarbejdet ikke altid bliver tilstrækkelig tydelig.

Regelgrundlaget for den institutionelle ramme er rummeligt. Det indebærer at kvalitetsarbejdet kan tilpasses forhold der kendetegner den enkelte uddannelse. Men det indebærer også en risiko for at ansvarsfordelingen ikke bliver tydelig, og at forventningerne til de forskellige aktører bliver uklare.

I praksis medfører rummeligheden at samarbejdet mellem skolerne og praktikvirksomhederne på den ene side og de lokale uddannelsesudvalg og de faglige udvalg på den anden side tilrettelægges forskelligt på de enkelte uddannelser. På de tekniske uddannelser tillægger skolerne de lokale uddannelsesudvalg stor betydning uanset at de to faglige udvalg har valgt meget forskellige strategier for uddelegering til de lokale udvalg. På kontoruddannelserne hersker der derimod en vis usikkerhed på flere skoler om formålet med samarbejdet med de lokale uddannelsesudvalg.

Evalueringen viser at kontakten mellem skoler og praktikvirksomheder, hvor eleverne får op til to tredjedele af deres uddannelse, er relativt beskedent; i mange tilfælde begrænses den til en formel og skriftlig kommunikation. I denne sammenhæng skal det nævnes at kun mellem en tredjedel og halvdelen af eleverne mener at kontakten mellem skolen og deres virksomhed er tilfredsstillende.

De fleste skoler har efterhånden en omfattende evalueringspraksis. Men evalueringerne har først og fremmest karakter af tilfredshedsmålinger blandt eleverne. Skolerne fokuserer i mindre grad på at sikre sammenhængen mellem uddannelsernes mål og indhold, og de beskæftiger sig ikke i større omfang med at sikre at uddannelsernes indhold og tilrettelæggelse er i overensstemmelse med deres formål.

Centrale anbefalinger

Rapportens anbefalinger er formuleret inden for fire hovedområder.

Skolernes kvalitetsarbejde

Skolerne bør udbygge deres systematiske informationsindsamling blandt elever og praktikvirksomheder om sammenhænge mellem de enkelte uddannelsers mål, indhold og formål. Desuden bør skolerne udbygge og synliggøre deres procedurer for opfølgning på evalueringer så deres procedurer og opfølgingsplaner bliver tydelige. Det er vigtigt at evalueringerne inddrager alle aktører og interessenter så de kan danne udgangspunkt for fælles refleksion, fx om sammenhængen mellem uddannelsens tilrettelæggelse og formål.

Kontakten mellem skoler og praktikvirksomheder

Skolerne bør udbygge deres kontaktformer til praktikvirksomhederne. Det gælder også de mere uformelle kontaktformer, fx besøg på virksomhederne når en ny praktikperiode begynder. Praktikvirksomhederne synes at have behov for en tættere personlig kontakt – helst i form af en fast kontaktperson for den enkelte virksomhed – og en mere målrettet information om uddannelsen.

Samarbejdet i den institutionelle ramme

Skolerne og de lokale uddannelsesudvalg bør i fællesskab formulere klare målsætninger for deres samarbejde. I denne sammenhæng bør det opsøgende arbejde i forhold til det lokale arbejdsmarked prioriteres. Desuden bør skolerne i højere grad servicere udvalgene så der bliver tale om en reel dialog mellem skole og udvalg, fx i forhold til arbejdet med de lokale undervisningsplaner.

Skolerne bør sikre faste procedurer for kontakten mellem bestyrelse og lokale uddannelsesudvalg. Samtidig bør personsammenfald mellem skolernes bestyrelser og de lokale uddannelsesudvalg kun forekomme undtagelsesvist så der bliver en klar adskillelse mellem de forskellige roller og opgaver.

Det anbefales desuden at de faglige udvalg sikrer faste procedurer for tilbagemeldinger så der er en systematisk og løbende kontakt mellem det centrale og det lokale niveau i den institutionelle ramme. De faglige udvalg og de lokale uddannelsesudvalg bør også i højere grad udvikle det direkte kvalitetsarbejde i forhold til praktikvirksomhederne.

Censor- og skuemesterfunktionen

Skolerne, de lokale uddannelsesudvalg og de faglige udvalg bør sikre at der sker en systematisk opsamling af censorers og skuemestres erfaringer og vurderinger. Det er vigtigt at disse opsamlinger indgår i skolernes og udvalgenes fortsatte kvalitetsarbejde.

Om vurderinger og anbefalinger

Rapportens vurderinger og anbefalinger er foretaget af en evalueringsgruppe som er en ekstern gruppe af sagkyndige. Vurderingerne og anbefalingerne er udarbejdet på baggrund af en samlet analyse og helhedsvurdering af den dokumentation der er indsamlet i forbindelse med evalueringen.

Anbefalingerne peger på en række nøgleområder for en fortsat udvikling af kvalitetsarbejdet på erhvervsuddannelserne. Anbefalingerne er ikke rettet mod bestemte institutioner eller brancheområder, men vedrører erhvervsuddannelserne generelt på tværs af skoler og uddannelser. Kapitel 8 i rapporten, *Vurderinger og anbefalinger*, indeholder flere anbefalinger. Desuden er de vurderinger og anbefalinger der er nævnt i dette resumé, nærmere beskrevet.

Denne evaluering belyser processerne i arbejdet med at kvalitetssikre og kvalitetsudvikle erhvervsuddannelserne (EUD) i overensstemmelse med deres formål.

Erhvervsuddannelsessystemet sigter mod den private og offentlige sektors forskellige beskæftigelsesområder. Erhvervsuddannelserne skal give unge en uddannelse der giver grundlag for deres fremtidige arbejdsliv, og samtidig imødekomme arbejdsmarkedets behov for erhvervsfaglige og generelle kvalifikationer. De enkelte erhvervsuddannelser tilrettelægges som vekseluddannelser der både omfatter undervisning på skole og oplæring i praktikvirksomheder. Uddannelserne styres på flere niveauer hvor skolerne, de lokale uddannelsesudvalg og de faglige udvalg spiller hver deres rolle.

2.1 Formål

Formålet med evalueringen er at undersøge hvordan erhvervsuddannelserne sikres og udvikles så de giver eleverne grundlag for deres fremtidige arbejdsliv og samtidig imødekommer arbejdsmarkedets behov for erhvervsfaglige og generelle kvalifikationer.

Kvalitetssikringen og kvalitetsudviklingen afdækkes i forhold til tre fokuspunkter:

- Sammenhængen mellem mål og indhold i relation til uddannelsernes formål
- Praksislæring
- Sammenhængen mellem skole- og praktikdele.

Med skolerne som omdrejningspunkt vil evalueringen inddrage den institutionelle ramme for uddannelserne og belyse samspillet mellem de forskellige aktører. Evalueringen belyser således samarbejdet mellem skolerne og de lokale uddannelsesudvalg, og den inddrager de faglige udvalgs rolle i forhold til uddannelsernes overordnede indhold og i forhold til deres praktikdel. Det indebærer at evalueringen sætter fokus på alle aktører der har et direkte ansvar for de enkelte uddannelser.

Evalueringen beskæftiger sig med tre erhvervsuddannelser: murer-, elektriker- og kontoruddannel-

serne. Den omfatter altså store uddannelser inden for det merkantile såvel som det tekniske område, og inden for det tekniske område omfatter den to uddannelser som hører til inden for forskellige fællesindgange.

Evalueringen belyser processerne i arbejdet for at sikre og udvikle de bedst mulige erhvervsuddannelser, og den fremdrager forhold som generelt må antages at være vigtige i denne sammenhæng. Evalueringen handler altså ikke om kvaliteten af uddannelserne i sig selv eller om kvaliteten på de udvalgte skoler der indgår i evalueringen, men derimod om hvordan der arbejdes med kvaliteten. De tre uddannelser og de deltagende skoler bruges derfor som eksempler til at belyse generelle problemstillinger i forbindelse med kvalitetsarbejdet på erhvervsuddannelserne.

Evalueringen tager udgangspunkt i gældende regler og rammer for erhvervsuddannelserne. I kapitel 3 findes en kort redegørelse for reformprocessen på erhvervsuddannelsesområdet der blev sat i gang i sommeren 2003. Ved udgangen af marts 2004 – efter at evalueringens dokumentationsindsamling var gennemført – trådte en ny lovbekendtgørelse og hovedbekendtgørelse i kraft. Ændringerne i regelgrundlaget, der beskrives i appendiks D, vurderes dog ikke at have betydning for vurderingen af evalueringens dokumentationsmateriale.

Kommissoriet for evalueringen findes i appendiks A.

2.2 Evalueringens organisering

I forbindelse med evalueringen er der nedsat en evalueringsgruppe som har det faglige ansvar for rapportens vurderinger og anbefalinger. Evalueringsgruppens medlemmer er:

- Direktør, fhv. finansminister Palle Simonsen (formand)
- Fhv. sekretariatschef Jørgen Andersen, Metalindustriens Lærlingeudvalg
- Leder af Oplæringstjenesten Tove Karlsrud, Aust-Agder Fylkeskommune, Norge
- Rektor Lene Vestervang Olsen, Bornholms Erhvervsskole
- Personalechef Lise-Lotte Ravnmark, Odense Tekniske Skole.

En nærmere præsentation af evalueringsgruppens medlemmer findes i appendiks B.

EVA's projektgruppe har det praktiske og metodiske ansvar for evalueringen. Projektgruppen har bestået af evalueringskonsulenterne Poul Schjørring og Bo Söderberg samt evalueringsmedarbejder Nanna Louise Pagaard.

Deltagende skoler og faglige udvalg

Til evalueringen udvalgte EVA ni erhvervsskoler – tre for hver uddannelse – som hver især har

gennemført en selvevaluering i løbet af efteråret 2003. Skolerne blev valgt efter størrelsesmæssige og geografiske kriterier så forskellige skoletyper indgik. Der indgik også en skole der ikke selv gennemfører hovedforløb efter grundforløbet, men som altså fungerer som "fødeskole" til andre skoler.

Følgende skoler blev udvalgt:

Mureruddannelsen:

- CEUS – Center for Erhverv og Uddannelse Storstrøm (Nykøbing F.)
- Københavns tekniske Skole
- Vitus Bering Danmark (Horsens).

Elektrikeruddannelsen:

- CEU Herning
- Svendborg Tekniske Skole
- Aarhus tekniske Skole.

Kontoruddannelsen:

- Haderslev Handelsskole
- Roskilde Handelsskole
- Svendborg Handelsskole.

Om de deltagende skoler bemærkes at Svendborg Tekniske Skole og Svendborg Handelsskole er fusioneret til Svendborg Erhvervsskole 1. januar 2004, og at Haderslev Handelsskole ikke selv gennemfører hovedforløb inden for kontoruddannelserne.

Ud over skolerne, der er forpligtet til at deltage i EVA's evalueringer, har de respektive faglige udvalg vist stor imødekommenhed og interesse for at bidrage til evalueringen. Følgende faglige udvalg har bidraget:

- Det Faglige Fællesudvalg for Murer-, Stenhugger- og Stukkaturfaget
- El-Fagets Lærlingeudvalg
- Det faglige Udvalg for Kontoruddannelser

2.3 Evalueringens dokumentationsmateriale

Evalueringen bygger på et stort dokumentationsmateriale der er indsamlet for at belyse arbejdet med kvalitetssikring og kvalitetsudvikling på erhvervsuddannelserne.

Selvevalueringer og redegørelser

De udvalgte uddannelser på de deltagende skoler gennemførte hver især en selvevaluering og skrev en selvevalueringssrapport i perioden fra midten af september til slutningen af november 2003. Selvevalueringerne blev gennemført på baggrund af informationsmøder på skolerne og en skriftlig vejledning der var opdelt i en række overordnede temaer. Vejledningen til selvevaluering findes på www.eva.dk.

EVA anbefalede skolerne at selvevalueringen blev gennemført i et samarbejde mellem repræsentanter for skolens ledelse på forskellige niveauer, en person fra skolens LOP-funktion, dvs. fra det lære- og praktikpladsopsøgende arbejde, udvalgte lærere fra forskellige typer af fag på uddannelsen samt det lokale uddannelsesudvalg.

Skolerne fulgte i store træk denne anbefaling om end de valgte at tilrettelægge arbejdet på forskellige måder. Der er derfor forskelle både i selvevalueringssprocesserne og i selvevalueringssrapporterne. Selvevalueringssprocesserne adskiller sig bl.a. i forhold til hvor mange funktionsgrupper der har været inddraget på den enkelte skole. Det er fx karakteristisk at de lokale uddannelsesudvalg ikke har været inddraget på handelsskolerne med undtagelse af Haderslev Handelsskole. Selvevalueringssrapporterne varierer med hensyn til graden af detaljering og konkretisering og med hensyn til graden af refleksion og åbenhed. Det skal nævnes at der ikke er nogen entydig sammenhæng mellem proceskvalitet og rapportkvalitet. Der findes således eksempler på skoler som har udarbejdet grundige og reflekterede rapporter uden at processen synes at have involveret flere funktionsgrupper.

De tre faglige udvalg udarbejdede redegørelser i samme periode som skolerne selvevaluerede. Dermed kan evalueringen også inddrage et skriftligt materiale fra udvalgene så deres erfaringer med og opfattelser af kvalitetsarbejdet bliver belyst.

Besøg, seminarer og møder

Besøg på de tekniske skoler

I løbet af januar måned 2004 besøgte evalueringsgruppen og projektgruppen de seks tekniske skoler der deltager i evalueringen. Besøgsgruppen gennemførte separate samtaler med repræsentanter for det lokale uddannelsesudvalg, med lærere og med repræsentanter for skolens ledelse og LOP-funktion. Besøgene har suppleret og nuanceret selvevalueringssrapporterne og givet evalueringsgruppen et dybere og bredere indtryk af kvalitetsarbejdet på skolerne.

Seminar med handelsskolerne

De tre handelsskoler blev inviteret til at deltage i et fælles seminar i Odense i midten af januar med

repræsentanter for de grupper der havde deltaget i selvevalueringen. Fra to af skolerne deltog dog ikke repræsentanter fra det lokale uddannelsesudvalg, og én skole var kun repræsenteret ved en uddannelsesleder.

Seminaret med handelsskolerne gav evalueringsgruppen lejlighed til at få uddybet selvevalueringssrapporterne. Evalueringsgruppen gennemførte desuden samtaler med de forskellige funktionsgrupper, dvs. med hhv. lærer- og ledelsesrepræsentanter, på tværs af skolerne. Endelig var der en afsluttende plenumdiskussion hvor repræsentanter for Det faglige Udvalg for Kontoruddannelser også deltog. Ved at samle det faglige udvalg og skolerne fik deltagerne lejlighed til at perspektivere egne synspunkter og opfattelser og se dem i en bredere sammenhæng.

Møder med de faglige udvalg

Evalueringsgruppen gennemførte møder med de faglige udvalg. Mødet med Det Faglige Fællesudvalg for Murer-, Stenhugger- og Stukkaturfaget og El-Fagets Lærlingeudvalg havde form af et fælles seminar, mens mødet med Det faglige Udvalg for Kontoruddannelser foregik i forbindelse med seminaret med handelsskolerne. Disse møder skulle give evalueringsgruppen og de faglige udvalg lejlighed til at mødes så udvalgenes skriftlige redegørelser kunne uddybes.

Møder med skuemestre og censorer

Endelig gennemførte evalueringsgruppen møder med repræsentanter for de skuemestre og censorer som benyttes på de tre uddannelser. Mødet med censorer og skuemestre fra murer- og elektrikeruddannelserne blev gennemført som et fælles seminar i Odense, mens censorer fra kontoruddannelserne var inviteret til et møde i København. Formålet med disse møder var at belyse skuemestrenes og censorernes erfaringer med og vurderinger af kvalitetssikringen og kvalitetsudviklingen på uddannelserne.

Brugerundersøgelser

Dokumentationsmaterialet omfatter to brugerundersøgelser: en spørgeskemaundersøgelse blandt elever og fokusgruppeinterview med praktikvirksomheder.

Spørgeskemaundersøgelsen blev gennemført på murer-, elektriker- og kontoruddannelserne. Formålet med undersøgelsen var at belyse evalueringens tema fra elevernes synsvinkel. Undersøgelsen, der blev gennemført af TNS Gallup, skal således give et systematisk og repræsentativt billede af hvordan eleverne bliver inddraget i kvalitetsarbejdet på uddannelserne, og hvordan de vurderer dette arbejde.

I appendiks C findes en nærmere redegørelse for den fremgangsmåde der er brugt i spørgeskemaundersøgelsen. Rapporten om undersøgelsen, *Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling af erhvervs-*

uddannelserne – Undersøgelse blandt erhvervsuddannelseselever, med tilhørende bilagsrapport findes på www.eva.dk.

I fokusgruppeinterviewene deltog repræsentanter for virksomheder der har elever fra en af de tre uddannelser. Undersøgelsen blev gennemført af Teknologisk Institut. Formålet var at belyse evalueringens tema fra praktikvirksomhedernes synsvinkel. Undersøgelsesmetoden gav mulighed for at gå i dybden så undersøgelsen belyser virksomhedernes erfaringer med og opfattelser af arbejdet med at kvalitetssikre og kvalitetsudvikle erhvervsuddannelserne. Undersøgelsen giver dermed et nuanceret billede af virksomhedernes vurderinger af samspillet mellem forskellige aktører og samspillet mellem uddannelsernes skole- og praktikdele.

I appendiks C findes en nærmere redegørelse for den fremgangsmåde der er brugt i fokusgruppeinterviewene. Rapporten om undersøgelsen, *Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling af erhvervsuddannelserne – en kvalitativ undersøgelse blandt praktikvirksomheder*, findes på www.eva.dk.

Samlet vurdering og anvendelse af dokumentationen

Rapporten har ikke til formål at give en vurdering af praksis på de enkelte uddannelser eller på de enkelte skoler der indgår i evalueringen. Den fremdrager derimod forskellige synspunkter og opfattelser af kvalitetssikring og kvalitetsudvikling af erhvervsuddannelserne. Rapporten skal vise spændvidden i tilrettelæggelsen af kvalitetsarbejdet på de forskellige uddannelser og skoler, og den skal belyse forhold som generelt kan antages at være væsentlige for hvordan dette arbejde fungerer.

Evalueringens dokumentationsmateriale er omfattende. Det indeholder ikke alene materiale fra lærerne og ledelserne fra skolerne, men også materiale fra de lokale uddannelsesudvalg, de faglige udvalg, repræsentanter for praktikvirksomheder og elever samt censorer og skuemestre. Samlet set er materialets kvalitet god.

De forskellige dele af dokumentationen inddrages løbende i beskrivelsen og analysen af kvalitetsarbejdet på uddannelserne. Det betyder ikke at de forskellige dele af materialet fylder lige meget i alle afsnit af rapporten, men det betyder at beskrivelser og analyser altid baseres på flere forskellige typer af dokumentation. Det bliver dermed muligt at belyse evalueringens tema og fokusområder fra forskellige synsvinkler og med baggrund i materiale der er tilvejebragt på forskellig måde.

Det fælles seminar med handelsskolerne og møderne med censorer og skuemestre og med de faglige udvalg supplerer og uddyber indtrykkene fra skolebesøgene og fra det skriftlige materiale, dvs. selvevalueringsrapporterne fra skolerne og redegørelserne fra de faglige udvalg. Samlet giver det gode muligheder for at se synspunkter og opfattelser på de enkelte skoler i en bredere sam-

menhæng. Det samme gør sig gældende når resultaterne fra brugerundersøgelserne sammenholdes med det øvrige materiale.

Evalueringsgruppens vurderinger og anbefalinger har baggrund i en samlet analyse og helhedsvurdering af dokumentationsmaterialets forskellige dele. Evalueringsgruppens anbefalinger retter sig ikke specifikt mod enkelte uddannelser eller institutioner, men vedrører erhvervsuddannelserne generelt og de mønstre der tegner sig på tværs af uddannelser og skoler. Alle skoler og øvrige aktører og interessenter må derfor forholde sig til anbefalingerne i forhold til deres egen praksis.

2.4 Rapportens opbygning

Kapitel 3, der følger efter dette indledningskapitel, giver en kort præsentation af erhvervsuddannelserne. Kapitlet beskriver uddannelsernes opbygning og den fornyelse uddannelserne har gennemgået de senere år. Desuden redegør kapitlet for erhvervsuddannelsesområdets institutionelle struktur, og de forskellige aktørers opgaver og ansvarsområder bliver beskrevet, især i forhold til kvalitetssikring og kvalitetsudvikling.

Kapitel 4 fremlægger evalueringsgruppens overordnede overvejelser om evalueringens område, dvs. kvalitetsarbejdet på erhvervsuddannelserne, og om de forskellige sammenhænge dette arbejde kan ses i. Disse overvejelser danner udgangspunkt for beskrivelsen og analysen i de efterfølgende kapitler.

Kapitlerne 5-7 redegør for kvalitetsarbejdet i forhold til de enkelte aktører, dvs. i forhold til hhv. skolerne, de lokale uddannelsesudvalg og de faglige udvalg. Hver aktør belyses både med udgangspunkt i egne opfattelser og ud fra andre aktørers synsvinkel. De enkelte afsnit i kapitlerne afsluttes som hovedregel med nogle sammenfattende overvejelser og vurderinger.

Kapitel 8 indeholder evalueringsgruppens vurderinger og anbefalinger. Desuden redegør det for en række sammenhænge der kendetegner kvalitetsarbejdet på de enkelte uddannelser.

Endelig findes som appendiks kommissoriet for evalueringen, en præsentation af evalueringsgruppens medlemmer, en redegørelse for evalueringens brugerundersøgelser og en oversigt over de vigtigste regler inden for erhvervsuddannelsesområdet, herunder en redegørelse for ændringerne i regelgrundlaget 1. april 2004.

Dette kapitel beskriver de overordnede træk ved erhvervsuddannelserne og den institutionelle struktur. Vægten er lagt på de forhold der har betydning for en evaluering af kvalitetsarbejdet.

Afsnit 3.1 beskriver erhvervsuddannelserne og deres opbygning. Derudover redegør afsnittet for de reformer der er gennemført inden for de seneste år.

Afsnit 3.2 beskriver den institutionelle struktur for erhvervsuddannelserne med fokus på kvalitets-sikring og kvalitetsudvikling. Den institutionelle struktur fremstilles med udgangspunkt i de forskellige aktører inden for området.

3.1 Generelt om erhvervsuddannelser (EUD)

Lov om erhvervsuddannelser fastlægger at erhvervsuddannelsessystemet "skal tilrettelægges således, at det i videst muligt omfang er egnet til at

1. motivere unge til uddannelse og sikre, at alle unge, der ønsker en erhvervsuddannelse, får reelle muligheder herfor og for at vælge inden for en større flerhed af uddannelser,
2. give unge en uddannelse, der giver grundlag for deres fremtidige arbejdsliv,
3. bidrage til at udvikle de unges interesse for og evne til aktiv medvirken i et demokratisk samfund og bidrage til deres personlige udvikling,
4. imødekomme arbejdsmarkedets behov for erhvervsfaglige og generelle kvalifikationer vurderet under hensyn til den erhvervsmæssige og samfundsmæssige udvikling, herunder udviklingen i erhvervsstruktur, arbejdsmarkedsforhold, arbejdspladsorganisation og teknologi, og
5. give de uddannelsessøgende grundlag for videreuddannelse."

Alle der har opfyldt undervisningspligten efter folkeskoleloven, kan optages på en erhvervsuddannelse. Omkring 40 % af en ungdomsårgang begynder på en erhvervsuddannelse.

I dag findes der 96 forskellige erhvervsuddannelser der er fordelt på syv faglige fællesindgange. 89 af uddannelserne findes inden for det tekniske område, og 7 findes inden for det merkantile område.

Erhvervsuddannelserne er vekseluddannelser, dvs. de omfatter både skoleundervisning og praktikuddannelse.

Der er i alt ca. 100 institutioner på landsplan som udbyder undervisning inden for erhvervsuddannelsesområdet. Skoleundervisningen foregår dog hovedsageligt på erhvervsskoler. Efter indstilling fra Rådet for de Grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser fastsætter undervisningsministeren hvilke institutioner der kan udbyde hvilke indgange og hvilke uddannelser. Afgørelsen om udbud baseres på et skøn hvor to overordnede og ligeværdige hensyn lægges til grund for placeringerne: dels hensynet til fagligt bæredygtige uddannelsesmiljøer, dels hensynet til regionalt dækkende uddannelsesudbud.

Uddannelsernes praktikdel afvikles i godkendte virksomheder. Centralt for erhvervsuddannelsessystemet er derfor uddannelsesaftalen som den enkelte elev indgår med en virksomhed. Under særlige omstændigheder og betingelser kan praktikdelen dog foregå på uddannelsesinstitutionen (skolepraktikordningen).

3.1.1 Erhvervsuddannelsernes opbygning

De syv erhvervsfaglige fællesindgange består af seks tekniske indgange og én merkantil:

- Bygge og anlæg
- Fra jord til bord
- Håndværk og teknik
- Mekanik, transport og logistik
- Service
- Teknologi og kommunikation
- Det merkantile område.

En fællesindgang omfatter et bredt anlagt grundforløb som giver adgang til en række forskellige uddannelser, dvs. hovedforløb.

En erhvervsuddannelse kan påbegyndes på to måder. Det er således muligt at "gå praktikvejen", dvs. at begynde uddannelsen med et ophold i praktikvirksomheden forud for grundforløbet, men de fleste elever begynder med et grundforløb på skole. Det efterfølgende hovedforløb består både af skoleundervisning og praktikuddannelse. Et hovedforløb kan være knyttet til mere end én indgang, og det kan være opdelt i flere forskellige specialer og i nogle tilfælde også i delforløb.

Grundforløbet på de merkantile erhvervsuddannelser består af enten 38 eller 76 ugers obligatorisk skoleundervisning. Det obligatoriske grundforløb efterfølges af et hovedforløb på henholdsvis tre eller to år, dvs. enten en 1+3-model eller en 2+2-model. De merkantile erhvervsuddannelser har

koncentreret den skolebaserede del i begyndelsen af uddannelsen, og det betyder at omfanget og antallet af skoleophold er begrænset under hovedforløbet.

På de tekniske erhvervsuddannelser består grundforløbet af en obligatorisk og en valgfri del. Den valgfri undervisning på grundforløbet skal give den enkelte elev mulighed for at supplere sine kvalifikationer i forhold til hovedforløbet eller i forhold til hel eller delvis studiekompetence. Grundforløbets længde kan variere fra uddannelse til uddannelse – og fra den ene elev til den anden efter den enkelte elevs forudsætninger, ønsker og behov. Typisk varer et grundforløb dog mindst 20 uger. Hovedforløbet varer normalt mellem tre og tre et halvt år, hvoraf skoledelen som oftest varer ca. 40 uger.

På baggrund af beskæftigelsessituationen inden for et fagligt område kan der indføres adgangsbegrænsning til hovedforløbet for nogle uddannelser for de elever der ikke i forvejen har en uddannelsesaftale. I dag er der adgangsbegrænsning på ti uddannelser.

Erhvervsuddannelserne har forskellige typer af fag. *Grundfag* består af teoretisk og praktisk undervisning der bidrager til at give erhvervsuddannelserne faglig bredde, og som samtidig kan bidrage til at fremme elevernes personlige udvikling eller deres forståelse af samfundsforhold. Der findes 26 forskellige grundfag, hvoraf nogle kan udbydes på forskellige niveauer. *Områdefag* er fag som er særlige for en eller flere uddannelser, mens *specialefag* er fag som er særlige for en del af en uddannelse; specialefag er fag på erhvervsuddannelsernes højeste faglige niveau som kan bidrage til at give eleven en specifik erhvervskompetence. Og endelig findes *valgfag* der er fag som skal være egnede til at imødekomme elevernes interesser.

En erhvervsuddannelse afsluttes normalt med en faglig prøve, svendeprøve eller lignende.

3.1.2 Fornyelse af erhvervsuddannelserne

De følgende afsnit redegør for de reformer der er gennemført på erhvervsuddannelsesområdet inden for de senere år. Hovedvægten lægges på Reform 2000, dvs. den erhvervsuddannelseslov som trådte i kraft i januar 2001, og lov 448 der er en ændringslov til erhvervsuddannelsesloven som trådte i kraft august 2003. En oversigt over gældende regler, herunder en redegørelse for ændringerne i regelgrundlaget pr. 1. april 2004, findes i appendiks D.

Reform 2000

Reform 2000 blev iværksat som følge af nye krav og behov både på arbejdsmarkedet og internt i uddannelserne, fx med hensyn til rekrutteringen af elever. Reformen sigter således mod at gøre erhvervsuddannelsessystemet mere attraktivt både for de unge og for aftagerne.

Reform 2000 skal skabe større rummelighed i erhvervsuddannelsessystemet som helhed såvel som inden for systemets enkelte uddannelser. Rummeligheden skal dels tilvejebringes gennem en forenklet struktur, dels gennem større fleksibilitet i uddannelserne.

Den øgede fleksibilitet kommer til udtryk både organisatorisk og indholdsmæssigt. På den organisatoriske plan udmønter den sig bl.a. i tilbuddet om valgfri faglig supplerings og i en udvidelse af mulighederne for at få merit for allerede tilegnede kvalifikationer. Flexibiliteten åbner også mulighed for at elever kan opnå erhvervskompetence uden at tage en hel uddannelse, enten ved afstigningsmuligheder i de eksisterende uddannelser (delforløb) eller gennem individuelt tilrettelagte kompetenceforløb.

På den indholdsmæssige plan udmønter flexibiliteten sig i indførelsen af differentierede uddannelsesforløb frem for på forhånd fastlagte forløb organiseret i en traditionel klassestruktur. I stedet for tilrettelægges undervisningen som et udbud af forskellige moduler som eleverne tilmelder sig ud fra de målsætninger og behov der er fastlagt i deres personlige uddannelsesplan.

I praksis vedrørte Reform 2000 især de tekniske uddannelser. De merkantile erhvervsuddannelser blev ændret allerede i 1996. Her gennemgik disse uddannelser en række pædagogiske og organisatoriske ændringer hvor der blev sat fokus på at styrke en helhedsorienteret og praksisnær undervisning og på at fremme individualiserede uddannelsesforløb. Dermed blev uddannelsesområdet fornyet ud fra de principper som blev udfoldet i Reform 2000, men de blev ikke udfoldet i lige så høj grad som på det tekniske område efter Reform 2000.

Lov 448

1. august 2003 trådte en ny lov om ændring af lov om erhvervsuddannelser i kraft. Den nye lov sigter mod at forny de merkantile uddannelser samtidig med at den giver mulighed for tilsvarende ændringer af de tekniske uddannelser.

Ændringsloven har både et uddannelsesmæssigt og et arbejdsmarkedspolitisk sigte. Den skal dels sikre bedre uddannelse til eleverne, dels regulere uddannelsernes indhold, omfang og udbud så de i højere grad imødekommer arbejdsmarkedets stadig mere differentierede behov for kvalificeret arbejdskraft. Endelig skal den nye lov forenkle erhvervsuddannelsessystemet idet hidtidige særregler for de merkantile og tekniske uddannelser erstattes af fælles regler.

Formålene skal indfries ved at skabe rum for større fleksibilitet og yderligere individualisering af uddannelsesforløbene. Således ligger lovændringen i tråd med tankegangen bag Reform 2000.

I forhold til fleksibilitet og individualisering skal den nye lov bidrage til at uddannelserne i højere grad kan varieres, både hvad angår niveau og varighed. Derfor er der nu mulighed for at den enkelte elev i samarbejde med en virksomhed kan sammensætte forløb på tværs af forskellige uddannelser. Uddannelsesindholdet skal i sådanne tilfælde bestemmes af beskæftigelsesområdets behov. Der er desuden lagt vægt på at uddannelserne skal kunne rumme både de elever der ønsker at opnå et højt fagligt niveau som også giver adgang til videre uddannelse, og de elever der hurtigt ønsker at opnå en erhvervskompetence. I den sammenhæng er det præciseret at elevens personlige uddannelsesplan skal tage udgangspunkt i en vurdering af elevens reelle kvalifikationer fra tidligere uddannelse eller tidligere beskæftigelse. Elever skal således have merit for de kvalifikationer de allerede har. Meritten kan enten udmøntes i form af tilbud om supplerende undervisning som ligger ud over de obligatoriske krav til uddannelsen, eller i form af en afkortning af forløbet.

De udvidede muligheder for kortere erhvervsuddannelser er skabt ved at målgruppeafgrænsningen for de korte forløb (de såkaldte delforløb) er fjernet så det ikke længere kun er elever der ikke skønnes at kunne gennemføre en samlet erhvervsuddannelse der har mulighed for et kortere alternativ. Eleverne skal senere kunne vende tilbage ("stige på") og efter en vurdering af den enkelte elevs reelle kvalifikationer fortsætte sin uddannelse mod højeste erhvervsuddannelsesniveau.

Ændringsloven ophæver de hidtidige regler for vægtning af de forskellige fagtyper i skoleundervisningen (grundfag, områdefag, specialefag og valgfag). Der bliver dermed større fleksibilitet i forbindelse med tilrettelæggelsen af de enkelte uddannelser, og der lægges op til yderligere individualisering af den enkelte elevs uddannelse. Endelig er der skabt nye muligheder for ændringer i adgangskrav, fx i overgangen mellem grundforløb og hovedforløb.

Sammenfattende kan man sige at lovændringen kan opfattes som startskuddet til en bredt anlagt udviklingsproces som skal udvikle erhvervsuddannelserne med størst mulig faglighed og fleksibilitet i forhold til virksomhedernes kompetencebehov og den enkelte elevs kvalifikationer, ønsker og potentialer.

3.2 Den institutionelle struktur

De følgende afsnit redegør for den institutionelle struktur for erhvervsuddannelserne med fokus på kvalitetssikring og kvalitetsudvikling. Den institutionelle struktur fremstilles med udgangspunkt i de enkelte aktører:

- erhvervsskolerne
- de lokale uddannelsesudvalg
- de faglige udvalg

- Rådet for de Grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser
- Undervisningsministeriet.

Det bemærkes at gennemgangen bygger på det regelgrundlag der gjaldt under evalueringens dokumentationsindsamling. En redegørelse for de vigtigste ændringer i regelgrundlaget pr. 1. april 2004 findes i appendiks D.

3.2.1 Erhvervsskolerne

Erhvervsskolerne er selvejende institutioner. Hver skole ledes af en bestyrelse på 6 til 12 medlemmer. Ét medlem udpeges af et eller flere amtsråd, og mindst ét medlem udpeges af én eller flere kommunalbestyrelser. De øvrige medlemmer skal så vidt muligt tilsammen dække skolens virkefelt. Arbejdsgivere og arbejdstagere skal være ligeligt repræsenteret og have tilknytning til det geografiske område og til de dele af arbejdsmarkedet som skolen dækker.

Bestyrelsen har det overordnede ansvar for skolen. Den skal bl.a. arbejde for at skolens udbud af uddannelser tilgodeser behovet for relevant uddannelse hos uddannelsessøgende og virksomheder. Det er bestyrelsen som er ansvarlig for skolens drift og for forvaltningen af de statslige tilskud.

Skolens daglige ledelse varetages af en leder der påser at uddannelserne gennemføres i overensstemmelse med gældende regler, og at de undervisningsmæssige forhold er forsvarlige. Desuden skal lederen påse at budgettet, der er godkendt af bestyrelsen, overholdes, og at skolens virksomhed i øvrigt er i overensstemmelse med bestyrelsens beslutninger og retningslinjer. Lederen af skolen skal afgive et forslag til program for skolens virksomhed for det kommende år til bestyrelsen.

Hver skole fastlægger undervisningens indhold på de enkelte erhvervsuddannelser i samarbejde med de lokale uddannelsesudvalg inden for de regler der er fastsat for den enkelte uddannelse. Indholdet af undervisningen fastsættes i en lokal undervisningsplan. Ifølge den bekendtgørelse om erhvervsuddannelser der gjaldt indtil 1. april 2004, skal den lokale undervisningsplan indeholde:

1. Beskrivelse af forholdet mellem uddannelsesbekendtgørelsens fagbeskrivelser og undervisningsfagene.
2. Beskrivelse af indholdet i de enkelte undervisningsfag, temaer mv. som skolen har opdelt undervisningen i.
3. Beskrivelse af de pædagogiske, didaktiske og metodiske overvejelser ved undervisningens gennemførelse, herunder beskrivelse af hvordan eleverne opnår medindflydelse.
4. Beskrivelse af delmål for undervisningen.
5. Beskrivelse af undervisningstid og elevens arbejdstid for undervisningsfag og temaer mv. samt elevens hjemmearbejde.

6. Beskrivelse af lærer kvalifikationer, ressourcer og udstyr.
7. Oplysninger om meritbestemmelser.
8. Beskrivelse af samarbejdet mellem skolen og eleverne og med elevernes praktikvirksomheder.
9. Beskrivelse af arbejdet med elevens personlige uddannelsesplan og uddannelsesbog.
10. Beskrivelse af skolesamarbejdet vedrørende undervisningen, herunder angivelse af samarbejdsparter.
11. Skolebedømmelsesplan.

Samme bekendtgørelse fastslår desuden at skolen skal have et kvalitetssystem til løbende kvalitetsudvikling og resultatvurdering af uddannelsernes skoledel. Skolens kvalitetssystem skal indeholde en procedure for en løbende selvevaluering og kvalitetsudvikling. Skolens medarbejdere og elever samt det lokale uddannelsesudvalg skal inddrages i evalueringen.

Ved tilrettelæggelsen og gennemførelsen af de enkelte uddannelser skal skolen "have en procedure der belyser, at

1. undervisningen lever op til de mål, der er fastsat i reglerne om de enkelte uddannelser,
2. der sker en løbende udvikling af den lokale undervisningsplan,
3. de valgte undervisningsmetoder understøtter uddannelsens formål og undervisningsfagernes mål,
4. uddannelsens skoledel og praktikdel understøtter hinanden,
5. der sker en ajourføring af lærernes faglige og pædagogiske kvalifikationer,
6. de enkelte lærere og skolen modtager information om elevernes vurdering af undervisningen og af skolens tilrettelæggelse af uddannelsen, og at
7. indberetninger og lignende fra censorer, resultater af prøver, eksaminer og standpunktskarakterer, der gives i stedet for eksamenskarakterer, samt at resultaterne af eventuelle eksterne evalueringer af undervisningen inddrages."

På baggrund af selvevalueringen skal skolen udarbejde en plan for opfølgning på hvordan de fastsatte mål nås. Opfølgningsplanen skal fastlægge ændringsbehov og forslag til løsning samt opstille operationelle mål.

Ifølge lov om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne mv. skal en skole på sin hjemmeside oplyse om gennemførte aktuelle evalueringer af kvaliteten af skolens undervisning. Det gælder dog ikke oplysninger om den enkelte lærers undervisning og evalueringer hvor alene skolens ansatte har medvirket.

3.2.2 De lokale uddannelsesudvalg

Hver skole nedsætter et eller flere lokale uddannelsesudvalg der tilsammen skal dække de erhvervsuddannelser skolen udbyder.

De lokale uddannelsesudvalg består af medlemmer der repræsenterer organisationerne som sidder i vedkommende faglige udvalg, jf. afsnit 3.2.3. I de lokale uddannelsesudvalg skal organisationernes repræsentanter udgøre flertallet. De udpeges af det faglige udvalg efter indstilling fra organisationernes lokale afdelinger. Hertil kommer eventuelle medlemmer som udpeges af skolen. Desuden er der tilforordnede repræsentanter for skolens ledelse, skolens lærere og skolens elever. Arbejdsgivere og arbejdstagere skal være ligeligt repræsenteret, og medlemmerne skal have tilknytning til det geografiske område som de pågældende uddannelser dækker. Uddannelsesudvalget vælger selv sin formand. Skolen stiller sekretariatsbistand til rådighed for udvalget.

Lokale uddannelsesudvalg skal rådgive skolen i spørgsmål der vedrører de uddannelser der er omfattet af udvalgets virksomhedsområde, og udvalget skal virke for samarbejdet mellem skolen og det lokale arbejdsmarked. Desuden fastlægges det nærmere indhold af undervisningen som nævnt i et samarbejde mellem skolen og det lokale uddannelsesudvalg inden for de regler der er fastsat for de enkelte uddannelser. Endelig skal skolen i samarbejde med udvalget følge behovet for at forny disse regler og komme med forslag hertil.

3.2.3 De faglige udvalg

De faglige udvalg er paritetisk sammensatte råd med repræsentanter for arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationerne. De faglige udvalg dækker hver især én eller flere uddannelser så de til sammen dækker alle erhvervsuddannelser. Et fagligt udvalg forestår typisk uddannelser inden for én indgang, men et udvalg kan også forestå uddannelser som indgår i forskellige indgange. Der findes i alt 58 faglige udvalg. De organisationer der er repræsenteret i de faglige udvalg, tilvejebringer sekretariatsbistand til dem.

De faglige udvalg bestemmer indholdet i reglerne for de konkrete uddannelsers mål, varighed og struktur samt rammerne for uddannelsernes indhold og bedømmelsesplan for områdefag og specialefag. Udvalgene vælger også hvilke grundfag der skal indgå i en uddannelse.

De faglige udvalg bestemmer om en uddannelse skal tilknyttes én eller flere fællesindgange. Hvis en uddannelse afsluttes med en svendep prøve, fastlægger udvalgene retningslinjer for den og afholder den. Det er også de faglige udvalg som bestemmer indholdet i regler for praktikuddannelsen i de enkelte uddannelser. Desuden meddeler udvalgene dispensationer, og de godkender praktikvirksomheder. Udvalgene indgår endelig i behandlingen af tvistigheder mellem elever og

praktikvirksomheder. De enkelte faglige udvalg kan overdrage opgaver til de lokale uddannelsesudvalg.

De faglige udvalg skal virke for de bedst mulige uddannelsesmæssige forhold i praktikvirksomhederne og for tilvejebringelse af praktikpladser. De skal desuden følge den erhvervmæssige udvikling og tage initiativ til at nyetablere, omlægge eller nedlægge en uddannelse.

Det faglige udvalg skal følge op på om en uddannelse opfylder de betingelser som den er godkendt under, heriblandt krav om uddannelsens formål og bredde. I samarbejde med praktikvirksomhederne skal udvalgene også foretage løbende kvalitetsudvikling og kvalitetssikring af uddannelsernes praktikdel.

3.2.4 Rådet for de Grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser

Rådet for de Grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser (tidligere Erhvervsuddannelsesrådet) består af medlemmer fra arbejdsmarkedets parter mv., et antal medlemmer fra skole- og lærerforeningerne og en række tilfornordede medlemmer. Formanden udpeges af undervisningsministeren.

Rådet for de Grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser afgiver bl.a. indstillinger til undervisningsministeren om regler for uddannelserne i almindelighed, fx mål og struktur, og om oprettelse og nedlæggelse af uddannelser. Desuden har rådet til opgave at rådgive undervisningsministeren om hvordan uddannelsessystemet tilrettelægges så det er egnet til at opfylde krav og mål til erhvervsuddannelserne, ligesom rådet kan rådgive undervisningsministeren om spørgsmål der vedrører uddannelserne i øvrigt.

3.2.5 Undervisningsministeriet

Undervisningsministeren godkender oprettelsen af nye uddannelser og kan nedlægge uddannelser.

Undervisningsministeren godkender som nævnt hvilke skoler der kan udbyde de enkelte fællesindgange og hovedforløb efter indstilling fra Rådet for de Grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser.

Det er også undervisningsministeren der fastsætter reglerne for uddannelserne i almindelighed efter indstilling fra Rådet for de Grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser og reglerne for de enkelte uddannelser efter de faglige udvalgs bestemmelse. Uddannelsesbekendtgørelserne suppleres med vejledninger som udsendes af Undervisningsministeriet i samarbejde med de faglige udvalg.

Undervisningsministeren fører tilsyn med uddannelserne og undervisningen efter lov om erhvervsuddannelser og vejleder skolerne. Desuden kan undervisningsministeren fastsætte regler om kvalitetsudvikling og -kontrol og om lærerkvalifikationer.

3.2.6 Oversigt over den institutionelle struktur

Der kan sondres mellem tre niveauer når det gælder styringen af erhvervsuddannelserne: et centralt systemniveau der omfatter Rådet for de Grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser og Undervisningsministeriet, et centralt uddannelsesniveau der omfatter de faglige udvalg og Undervisningsministeriet, og endelig et lokalt uddannelsesniveau der omfatter de lokale uddannelsesudvalg og skolerne. De forskellige aktører og deres opgaver fremgår af følgende oversigt.

Aktør	Opgaver i forhold til uddannelsernes regelgrundlag	Væsentlige ansvarsområder i forhold til kvalitetssikring og kvalitetsudvikling
De enkelte erhvervsskoler		<ul style="list-style-type: none"> ● Uddannelsernes skoledel
De lokale uddannelsesudvalg		<ul style="list-style-type: none"> ● Sikring og udvikling af den lokale undervisningsplan og af skolens samarbejde med det lokale arbejdsmarked
De faglige udvalg	<ul style="list-style-type: none"> ● Regler for de enkelte uddannelser om mål, varighed og struktur ● Indhold og bedømmelsesplan for områdefag og specialefag ● Regler for praktikuddannelsen og svendeprøver 	<ul style="list-style-type: none"> ● Opfølgning på uddannelserne ● Godkendelse af praktikvirksomheder ● Sikring og udvikling af uddannelsernes praktikdel i samarbejde med praktikvirksomhederne
Rådet for de Grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser	<ul style="list-style-type: none"> ● Indstillinger om uddannelserne i almindelighed og oprettelse og nedlæggelse af uddannelser ● Rådgivning om uddannelserne i øvrigt 	
Undervisningsministeriet	<ul style="list-style-type: none"> ● Godkendelse og nedlæggelse af uddannelser ● Fastsættelse af regler for uddannelserne i almindelighed og for de enkelte uddannelser 	<ul style="list-style-type: none"> ● Udbudsgodkendelser ● Tilsyn med uddannelserne og undervisningen ● Fastsættelse af regler for kvalitetsudvikling og kontrol

Det bemærkes at regelgrundlaget der trådte i kraft pr. 1. april 2004, bl.a. præciserer at de faglige udvalg skal følge de lokale uddannelsesudvalgs arbejde med de lokale undervisningsplaner, og at de lokale uddannelsesudvalg skal inddrages i arbejdet med at sikre og udvikle uddannelsernes praktikdel, jf. appendiks D.

4 Kvalitetsudvikling på EUD

Dette kapitel fremlægger evalueringsgruppens overordnede overvejelser om kvalitetsarbejde på erhvervsuddannelserne og om de forskellige sammenhænge dette arbejde kan ses i. Disse overvejelser danner udgangspunkt for beskrivelsen og analysen af kvalitetsarbejdet i de efterfølgende kapitler.

4.1 Evalueringens område

Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling er komplekse evalueringsgenstande som rummer mange forskellige aspekter. Det gælder også selvom kvalitetsarbejdet ifølge kommissoriet for evalueringen først og fremmest skal belyses ud fra de overordnede formål der er specifikke for erhvervsuddannelserne, og som adskiller dem fra andre ungdomsuddannelser.

Man kan skelne mellem en intern og en eksternt side af kvalitetsarbejdet. Den interne side handler om at sikre og udvikle den enkelte uddannelses funktion "indadtil", herunder at sikre en velfungerende pædagogisk praksis og en sammenhæng mellem uddannelsens mål og indhold. Den eksterne side af kvalitetsarbejdet handler i højere grad om uddannelsens formål, dvs. om arbejdet for at sikre at den måde uddannelsen gennemføres på, er i overensstemmelse med dens formål om at give unge et godt grundlag for deres fremtidige arbejdsliv og imødekomme arbejdsmarkedets behov for erhvervsfaglige og generelle kvalifikationer.

Den interne og den eksterne side af kvalitetsarbejdet kan ikke ses adskilt. Der er tale om to sider der gensidigt betinger hinanden, og som hver især er nødvendige; den interne side af kvalitetsarbejdet kan fx opfattes som en nødvendig, men ikke tilstrækkelig betingelse for kvalitetsarbejdets eksterne side.

4.2 Vekseluddannelsesprincippet

Vekseluddannelsesprincippet er et bærende princip i det danske erhvervsuddannelsessystem. Det indebærer at en uddannelse på skift omfatter undervisning på skole og oplæring i en praktikvirksomhed, jf. afsnit 3.1. Vekseluddannelsesprincippet har både en pædagogisk side og en organisatorisk-institutionel side. Princippet stiller derfor særlige krav til den pædagogiske tilrettelæggelse af

uddannelserne, ligesom det stiller store krav til samarbejdet i den institutionelle ramme der omgiver uddannelserne. I de følgende afsnit beskrives begge sider af vekseluddannelsesprincippet.

Det skal tilføjes at princippet desuden fordrer at der er en rimelig balance mellem antallet af elever der søger en given uddannelse, og antallet af praktikpladser inden for denne uddannelse. Dette aspekt af vekseluddannelsesprincippet falder imidlertid uden for kommissoriet for evalueringen. Men det kan nævnes at en række politiske initiativer er sat i gang som resultat af flerårsaftalen for erhvervsskoleområdet der indgik som en del af finanslovsforhandlingerne i efteråret 2002. Initiativerne sigter mod at skaffe flere praktikpladser og i sammenhæng hermed nedbringe tilgangen til den særlige skolepraktikordning.

Pædagogiske udfordringer i vekseluddannelsesprincippet

Vekseluddannelsesprincippet indebærer et krav om at der er et samspil mellem det der foregår på skolerne, og det der foregår i virksomhederne, så der bliver en sammenhæng mellem uddannelsernes skole- og praktikdele. Det er en stor udfordring at få dette samspil til at fungere optimalt da skoler og virksomheder har forskellige læringsmiljøer.

Forskellen i læringsmiljø skyldes flere forhold. For det første må skoler og virksomheder nødvendigvis have forskellige formål. Elevernes læring er det centrale og vigtigste formål for en skole, mens det aldrig kan være det vigtigste – endsige det eneste – formål med aktiviteterne i en virksomhed.

For det andet vil der være tale om forskellige former for viden på skolerne og i virksomhederne. Firkantet sagt vil der på skolerne ofte være tale om en formaliseret viden inden for områder der afgrænses efter teoretiske kriterier, mens der i virksomhederne ofte vil være tale om en tavs viden som først og fremmest bestemmes af og kommer til udtryk i en praksis. De forskellige former for viden der er i fokus på skoler og i virksomheder, betyder samtidig at balancen mellem uddannelse og socialisering bliver forskellig; i virksomhederne vil socialisering således fylde relativt mere end på skolerne.

Sammenfattende kan man sige at der er forskel på skoler og praktikvirksomheder både med hensyn til hvad eleverne lærer, og med hensyn til måden de lærer på. Begge former for viden og begge læringsformer er vigtige i en erhvervsuddannelse. Men netop forskellen mellem dem indebærer samtidig at det er en stor udfordring at etablere den nødvendige sammenhæng mellem uddannelsernes skole- og praktikdele. Uanset hvilke former for sammenhænge der opfattes som ønskelige, er det vigtigt at disse sammenhænge bliver tydelige og konstruktive for den lærende, dvs. for eleven.

Det skal tilføjes at begrebet praksislæring går på tværs af skellet mellem erhvervsuddannelsernes skole- og praktikdele. Under praktikopholdene vil der typisk være tale om praksislæring, mens læringen under skoleopholdene både vil omfatte indslag af praksislæring, fx i forbindelse med værkstedsundervisning, og indslag af mere traditionel og teoretisk orienteret kursusundervisning. Arbejdet med praksislæring under skoleopholdene betyder at eleverne ideelt set får mulighed for at blive bevidste om hvad denne form for læring indebærer, så deres evne til at lære under praktikopholdene styrkes.

Vekseluddannelsesprincippet institutionelle ramme

Vekseluddannelsesprincippet har også en organisatorisk side hvor de enkelte uddannelser er indlejret i en institutionel ramme der afspejler organiseringen og funktionen af det arbejdsmarked uddannelserne skal kvalificere til.

Denne organisatoriske side af vekseluddannelsesprincippet kommer til udtryk i en række strukturer der tildeler arbejdsmarkedets parter en central rolle. I samspil med skolernes daglige ledelse på det lokale niveau og Undervisningsministeriet og Rådet for de Grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser (REU) på det centrale niveau har parterne i skolernes bestyrelser, i de lokale uddannelsesudvalg og i de faglige udvalg således vigtige opgaver og ansvarsområder i forhold til de enkelte uddannelser. Det gælder ikke mindst i forhold til kvalitetssikringen og kvalitetsudviklingen af uddannelserne, jf. afsnit 3.2.

Det er givet at kvaliteten af en vekseluddannelse i sidste instans afhænger af at de umiddelbare aktører – dvs. skolen, faglærerne, de uddannelsesansvarlige og kollegerne på praktikvirksomhederne – får vekseluddannelsesprincippet til at fungere i overensstemmelse med intentionerne. For at sikre de bedst mulige uddannelser er det derfor afgørende at samspillet mellem de umiddelbare aktører er velfungerende.

Den institutionelle ramme er netop kun en ramme – men en ramme som kan skabe et grundlag for de umiddelbare aktørers arbejde. Det har afgørende betydning at samspillet mellem de umiddelbare aktører og den institutionelle ramme og mellem de forskellige led i den institutionelle ramme, dvs. mellem de faglige udvalg og de lokale uddannelsesudvalg, er velfungerende.

Det er vigtigt at være opmærksom på at de konkrete samspil mellem de umiddelbare aktører og de forskellige led i rammen kan tilrettelægges på meget forskellige måder – uanset at den institutionelle ramme omkring de forskellige erhvervsuddannelser grundlæggende er den samme. Regelgrundlaget for erhvervsuddannelserne fastslår således at de forskellige aktører skal samarbejde, men det præciserer ikke hvordan de skal samarbejde.

4.3 Væsentlige forskelle

Erhvervsuddannelserne har en fælles ramme og struktur der er fastlagt i erhvervsuddannelsesloven. Inden for denne struktur er der imidlertid tale om et meget differentieret område. For det første har de enkelte uddannelser et meget forskelligt indhold; uddannelserne afspejler naturligvis de forskellige forhold og kulturer der kendetegner de dele af arbejdsmarkedet som de hver især kvalificerer til. For det andet er der store forskelle mellem de skoler der udbyder uddannelserne, hvilket også påvirker vilkårene for samspillet mellem de forskellige aktører omkring uddannelserne.

Forskellige fag og uddannelser

Forskellene mellem de tre uddannelser der indgår i evalueringen, dvs. mellem elektriker-, murer- og kontoruddannelserne, giver et klart indtryk af spændvidden mellem de uddannelser som erhvervsuddannelsesloven dækker.

På den ene side findes klassiske håndværksfag – som fx murerfaget – der har en stærk og meget lang tradition i bagagen og en branchestruktur med mange mindre virksomheder hvor den enkelte mester ofte er meget synlig. I murerfaget er man vant til at arbejde i sjak, og det kan derfor i en skolesammenhæng være lettere at opbygge en velfungerende teamstruktur med fokus på opgaveløsning. På den anden side findes helt nye fag eller fag som inden for de senere år har gennemgået en hastig og omfattende teknologisk udvikling – det gælder fx kontorfaget – og hvor den tilhørende virksomhedsstruktur er langt mere differentieret.

De arbejdsopgaver der knytter sig til håndværksfagene, vil ofte have en fysisk og håndgribelig karakter til forskel fra arbejdsopgaverne inden for det merkantile område, der har et relativt abstrakt indhold. Uanset disse forskelle har alle erhvervsuddannelser i dag brug for viden og færdigheder der både omfatter teori og praksis. Men balancen mellem teoriindholdet på den ene side og praktiske færdigheder på den anden side varierer fra fag til fag og fra uddannelse til uddannelse – og det er i øvrigt genstand for en løbende diskussion inden for alle fag. Det skal også nævnes at elektrikeruddannelsen adskiller sig fra de to andre uddannelser ved at være mere standardiseret indholdsmæssigt set. Det skal givetvis ses i sammenhæng med den autorisation der er knyttet til el-faget.

De tre uddannelser som indgår i evalueringen, adskiller sig også ved graden af yderligere specialisering. Mureruddannelsen har kun ét speciale, elektrikeruddannelsen har tre, mens kontoruddannelserne både findes som en generel kontoruddannelse og som en kontoruddannelse med ti forskellige specialer. Der er en løbende diskussion – både i disse fag og i de fleste andre erhvervsuddannelser – om behovet for generelle færdigheder i forhold til behovet for mere specialiserede kompetencer. En specialisering indebærer at det kan blive lettere at tilrettelægge en uddannelse i

tæt sammenhæng med en branchespecifik praksis; en betoning af bredden i uddannelsesindholdet indebærer til gengæld at den færdiguddannede er mere fleksibel i forhold til arbejdsmarkedets skiftende behov.

Endelig adskiller erhvervsuddannelserne sig med hensyn til varighed og opbygning. Mureruddannelsen varer mellem 3 år og 5 måneder og 3 år og 11 måneder, og elektrikeruddannelsen varer mellem 4 og 4½ år afhængigt af specialer. Kontoruddannelserne varer 4 år. Kontoruddannelserne – og de merkantile erhvervsuddannelser generelt – adskiller sig i øvrigt ved at grundforløbet på disse uddannelser er væsentligt længere end det er for langt de fleste elever på de tekniske erhvervsuddannelser. På kontoruddannelserne varer grundforløbet, som udelukkende omfatter skoleundervisning, således mindst ét år – og i de fleste tilfælde to år – hvis eleven ikke har særlige forudsætninger i form af en højere handelseksamen eller en anden gymnasial uddannelse. Til gengæld er hovedforløbet typisk kortere, og det omfatter færre og kortere skoleophold end hovedforløbene på de tekniske uddannelser.

Vekseluddannelsesprincippet er altså udmøntet på forskellige måder på de tekniske og de merkantile områder. Bl.a. på grund af de merkantile uddannelsers lange grundforløb hvor eleverne ikke har tæt virksomhedskontakt, kan man antage at den faglige identitetsdannelse hos handelsskoleeleverne foregår på en anden måde, og at den er mindre tydelig end hos eleverne på de tekniske uddannelser.

Forskellige skoler

Erhvervsuddannelserne udbydes på ca. 100 forskellige institutioner; primært sker udbuddet dog på erhvervsskolerne, hvoraf der findes ca. 80.

Erhvervsskolerne er en sammensat og differentieret del af uddannelsessektoren. Praktisk taget alle erhvervsskoler udbyder uddannelser på forskellige niveauer. Ud over erhvervsuddannelser udbyder de både arbejdsmarkedsuddannelser og erhvervsgymnasiale uddannelser som hhx og htx, og nogle udbyder også korte videregående uddannelser (erhvervsakademiuddannelser). Overordnet skelnes mellem kombinationsskoler der både udbyder uddannelser inden for det tekniske og det merkantile område, og skoler der kun udbyder uddannelser inden for ét af områderne, dvs. tekniske skoler eller handelsskoler.

Skolerne adskiller sig med hensyn til deres udbud af erhvervsuddannelser og med hensyn til hvor mange af de syv fællesindgange, dvs. grundforløb, de udbyder. 25 skoler har således mindst fem indgange, mens halvdelen kun udbyder en enkelt indgang; sidstnævnte gruppe består næsten udelukkende af handelsskoler. Generelt er der en tendens til at kombinationsskolerne er mere komplekse og har et mere differentieret uddannelsesudbud end de tekniske skoler som på deres

side er mere sammensatte end handelsskolerne. Det er karakteristisk at mange skoler har flere adresser, og at nogle endda har afdelinger i flere forskellige byer; det understreger at der er tale om en kompleks institutionsstruktur.

Forskellene mellem skolerne kommer også til udtryk i antallet af elever på hovedforløb. Mellem en femtedel og en fjerdedel af skolerne har færre end 200 hovedforløbs elever. Men en tilsvarende andel har til gengæld flere end 1.200 hovedforløbs elever. Blandt disse har seks skoler, der typisk hører hjemme i store, tætbefolkede områder som København, Odense eller Ålborg, over 2.000 elever på deres hovedforløb.

Også størrelsesmæssigt er der altså tale om store forskelle mellem skolerne. Disse forskelle – i kombination med forskellene med hensyn til geografisk beliggenhed og forskellene med hensyn til hvor kompleks skolen er – giver forskellige vilkår både for samspillet mellem de umiddelbare aktører, dvs. mellem skolerne og praktikvirksomhederne, og for samspillet mellem dem og de forskellige led i den institutionelle ramme, dvs. de lokale uddannelsesudvalg og de faglige udvalg.

4.4 Evalueringens beskrivelser og analyser

Den sammensatte karakter af evalueringens genstandsområde og uddannelsesområdets høje grad af differentiering stiller særlige krav til beskrivelser og analyser i evalueringen. Det er vigtigt at tilgangen er så fleksibel at den både kan rumme de forskellige vilkår der gælder for skolerne, og de forskellige kulturer og forhold der kendetegner de enkelte uddannelsesområder. Det er også vigtigt at den både inddrager kvalitetsarbejdets formaliserede og ikke-formaliserede elementer.

En evaluering af kvalitetssikring og kvalitetsudvikling af erhvervsuddannelserne må givetvis tage udgangspunkt i vekseldannelsesprincippet. Vekseldannelsesprincippet indebærer ideelt set at en konkret uddannelse tilrettelægges på en sådan måde at den undervisning der gives på skolen, og den oplæring der sker i praktikvirksomheden, udmøntes i et samlet og gensidigt understøttende hele. Det stiller krav om kvalitetssikring og kvalitetsudvikling af de forskellige dele af uddannelsen og ikke mindst af sammenhængen mellem dem.

Vekseldannelsesprincippet skal både ses i sammenhæng med de interne og eksterne sider af skolernes kvalitetsarbejde, dvs. både det arbejde der sigter mod sammenhængen i den konkrete uddannelse, herunder fx samspillet mellem skole- og praktikdele, og det arbejde der sigter mod sammenhængen mellem en uddannelses mål og indhold i relation til dens formål.

I de følgende tre kapitler redegøres for de enkelte aktørers kvalitetsarbejde hver for sig, dvs. kvalitetsarbejdet på skolerne, i de lokale uddannelsesudvalg og i de faglige udvalg. Aktørerne belyses

både med udgangspunkt i egne opfattelser og ud fra andre aktørers synsvinkel sådan som det fremgår af de forskellige dele af dokumentationsmaterialet.

Beskrivelserne i de enkelte kapitler struktureres ud fra forskellige temaer eller emner. Inden for hvert tema eller emne beskrives de tre uddannelser hver for sig, og dernæst fremlægges eksempler på forskellig praksis på skolerne inden for hver uddannelse. Som hovedregel afsluttes de enkelte afsnit i disse kapitler med nogle sammenfattende overvejelser og vurderinger i forhold til den aktør kapitlet vedrører.

Dette kapitel beskriver skolernes arbejde for at sikre og udvikle kvaliteten af erhvervsuddannelserne.

Kapitlet fokuserer både på sammenhængen mellem uddannelsernes mål og indhold (afsnit 5.1) og sammenhængen mellem uddannelsernes skole- og praktikdele (afsnit 5.2). Det belyser desuden sammenhængen mellem skolernes kvalitetsarbejde i forhold til de enkelte erhvervsuddannelser på den ene side og skolernes overordnede kvalitetsarbejde på den anden side (afsnit 5.3).

Kapitlet fremdrager de forskellige redskaber skolerne benytter sig af i deres kvalitetsarbejde, mens deres samarbejde og samspil med de lokale uddannelsesudvalg og de faglige udvalg først belyses i de efterfølgende kapitler.

Kapitlet bygger på skolernes selvevalueringer. Men evalueringens øvrige dokumentationsmateriale inddrages løbende. Det gælder både resultaterne fra brugerundersøgelserne og synspunkter og vurderinger der fremkom under besøgene og seminarerne, eller som fremgår af redegørelserne fra de faglige udvalg.

5.1 Mål og indhold i forhold til uddannelsernes formål

5.1.1 Redskaber og informationskilder

I selvevalueringsrapporterne nævner skolerne forskellige kilder og redskaber som de benytter for at sikre sammenhængen mellem uddannelsernes mål og indhold.

Først og fremmest peger skolerne peger på de *lokale undervisningsplaner* som det mest grundlæggende redskab til at kvalitetssikre den enkelte uddannelse, jf. afsnit 3.2.1. Undervisningsplanen udarbejdes på grundlag af bekendtgørelsen og vejledningen til den enkelte uddannelse, typisk af ledelsen i et samarbejde med nogle af uddannelsens lærere. Planen behandles også i det lokale uddannelsesudvalg, men formen for drøftelserne i udvalget varierer fra skole til skole, jf. i øvrigt kapitel 6. I selvevalueringsrapporterne fremhæver skolerne at arbejdet med undervisningsplanen er

et vigtigt bidrag til at sikre sammenhængen mellem mål og indhold i forhold til uddannelsernes formål.

Selvevalueringsrapporterne viser at flere skoler har store forventninger til erhvervsskolernes elektroniske planlægningsværktøj *Elevplan* når det først er implementeret, og det fungerer. En skole fremhæver at *Elevplan* kan blive et vigtigt dialogværktøj, ikke blot mellem elev, skole og virksomhed, men også mellem skolen, de lokale uddannelsesudvalg og de faglige udvalg. Men endnu er systemet ikke så udbredt.

En enkelt skole (CEUS) nævner at de bruger *Elevplan* i tæt tilknytning til undervisningsplanen så planens læringsaktiviteter understøtter målene fra bekendtgørelsen, og så den enkelte elev har gode muligheder for at følge med i sit eget uddannelsesforløb. Så langt er de andre skoler ikke, i hvert fald ikke på de afdelinger der indgår i evalueringen. En enkelt skole oplyser at de bruger *Elevplan* på grundforløbet, en anden skole fortæller at de bruger de pædagogiske tanker der ligger bag *Elevplan*, men foreløbig kun på papir, og en tredje skole oplyser at de så småt er ved at tage systemet i brug. Tre af de ni deltagende skoler oplyser at de vil tage *Elevplan* i brug i løbet af 2004.

Et tilsvarende billede af *Elevplans* begrænsede udbredelse fremgår af fokusgruppeinterviewene med virksomhedsrepræsentanter. Ingen af de deltagende virksomhedsrepræsentanter havde kendskab til *Elevplan*.

I øvrigt peger skolerne både på den løbende *evaluering* af eleverne og elevernes evalueringer af undervisningen og skolen som redskaber til at sikre en sammenhæng mellem plan og virkelighed. I denne sammenhæng peger "murer-" og "el-skolerne" på bedømmelserne af eleverne efter hvert skoleophold. Hos murerne deltager det lokale uddannelsesudvalg i bedømmelserne, og hos elektrikerne udpeger det faglige udvalg skuemestre der er forpligtet til at udarbejde en skuemester-rapport med ni faste punkter efter et skolebesøg.

Især de tekniske skoler nævner *efteruddannelse* af lærere som et redskab til at sikre sammenhængen mellem mål og indhold. Det er et gennemgående indtryk fra besøgene at lærerne vurderer at de får den efteruddannelse de ønsker. De fleste steder drøftes behovene i medarbejdersamtaler mellem lærerne og ledelsen. Det er tydeligt at efteruddannelsen først og fremmest bliver tilrettelagt efter de behov de enkelte lærere tilkendegiver, snarere end efter en egentlig kompetencevurdering og en fælles skolestrategi for området. Flere skoler nævner desuden forskellige former for hospitanttjeneste eller trainee-ordninger for lærere som en mulighed. Men det er ikke let at få sådanne ordninger til at fungere, bl.a. fordi det kan være vanskeligt at indpasse dem i skolernes planlægning.

En række skoler peger på det *praktikpladsopsøgende arbejde* som en lejlighed til at udveksle informationer mellem skole og virksomheder og til at drøfte forhold der vedrører samarbejdet og uddannelserne. Flere skoler nævner at der også indsamles informationer via deres efteruddannelsesaktiviteter. El-afdelingen i Svendborg afholder desuden møder med relevante brancheorganisationer og leverandører af udstyr, og på specialet Spedition og shipping, der udbydes på Roskilde Handelsskole, afholdes kvartalsvise møder med branchens paraplyorganisation. Men det er et gennemgående træk at skolerne sjældent gennemfører en mere systematisk informationsindsamling om tendenser og behov på det lokale arbejdsmarked.

Især inden for det tekniske område fremhæver flere skoler *de faglige udvalgs* betydning – både som en vigtig informationskilde vedrørende udviklingen inden for det pågældende fag og som arrangør af konferencer hvor underviserne kan blive ajourført, jf. i øvrigt kapitel 7.

På de deltagende handelsskoler er der tendens til at man primært søger at sikre sammenhængen mellem mål, indhold og formål i uddannelserne ved at etablere en bred kontakt til det lokale erhvervsliv i relation til undervisningen, fx gennem virksomhedsbesøg, gæstelærere, "konsulenter" fra erhvervslivet i forbindelse med særlige elevprojekter eller kortere praktikophold. Der er oftest tale om en kontakt til erhvervslivet som ikke nødvendigvis går gennem det lokale uddannelsesudvalg eller organisationerne på arbejdsmarkedet.

5.1.2 Eleverfaringer

Det fremgår af spørgeskemaundersøgelsen blandt elever at de har temmelig forskellige erfaringer med at deltage i evalueringer. Mellem 28 og 79 % af kontoreleverne svarer at de har været med til evalueringer. De høje tal (mellem 71 og 79 %) gælder evalueringer af indholdet af de enkelte fag og den måde undervisningen gennemføres på. Mellem 44 og 50 % mener at de har været med til at evaluere forhold som udbuddet af fag og skolens fysiske og sociale miljø, men kun 28 % svarer at de har været med til at evaluere sammenhængen mellem skoledele og praktikdele i uddannelsen.

For murer- og elektrikerleverne ligger de tilsvarende tal mellem 22 og 47 %. Rangordenen blandt de forhold de har haft mulighed for at evaluere, er den samme som hos kontoreleverne. Flest er blevet spurgt om deres vurdering af den måde undervisningen gennemføres på (mellem 44 og 47 %), mens der kun er hhv. 28 og 22 % af murerleverne og elektrikerleverne der har været med til at evaluere sammenhængen mellem uddannelsens skole- og praktikdele. I øvrigt mener mellem 38 og 40 % i de tre elevgrupper at deres skole i høj grad eller nogen grad er god til at følge op på evalueringer.

Undersøgelsen viser at mange elever – specielt på de to tekniske uddannelser – ikke har en tydelig oplevelse af at de bliver inddraget i evalueringer. Dette billede bekræftes når de bliver spurgt om de mener at de har indflydelse på de forhold som de er med til at evaluere. Mellem 15 og 31 % svarer at de i høj grad eller i nogen grad har indflydelse.

Med hensyn til erfaringer med elevråd er der hhv. 62, 54 og 16 % af elektriker-, murer- og kontoreleverne der svarer ja til at der findes et elevråd på deres skole. Det skal tilføjes at hhv. 51, 49 og 32 % af eleverne i de tilsvarende grupper mener at det er vigtigt at der findes et elevråd på deres skole.

5.1.3 Sammenhænge og vurderinger

Generelt vurderer skolerne at den overordnede sammenhæng mellem uddannelsernes mål og indhold er klar og velfungerende, og at meget i øvrigt er givet på forhånd gennem bekendtgørelserne og eventuelle vejledninger til de enkelte uddannelser.

Sammenfattende kan man sige at skolerne benytter sig af flere forskellige kilder og redskaber for at sikre uddannelsernes kvalitet i forhold til deres overordnede formål. På planlægnings siden har de således et redskab til at sikre sammenhæng mellem mål og indhold i de lokale undervisningsplaner, et redskab som vil blive styrket hvis en mere gennemført brug af Elevplan bliver udbredt.

På dokumentations- og opfølgningssiden er billedet mere diffust. Skolerne får ganske vist mange forskellige former for information, men en stor del af informationsindsamlingen er uformel og uden særlig systematik. Det gælder især den generelle informationsindsamling fra arbejdsmarkedet, dvs. den informationsindsamling der rækker ud over kontakten til praktikvirksomheder (jf. afsnit 5.2) eller ud over møderne i det lokale uddannelsesudvalg (jf. kapitel 6). Kun et par skoler oplyser således at de løbende afholder dialogmøder med virksomhedsrepræsentanter, brancheorganisationer eller leverandører af udstyr.

Det diffuse indtryk gælder også skolernes informationsindsamling blandt eleverne selvom der her typisk er tale om systematiske evalueringer. Men der synes ofte at være tale om tilfredshedsmålinger snarere end evalueringer af sammenhængen mellem mål og indhold. Det er desuden bemærkelsesværdigt at skolerne mener at eleverne ofte spørges. Det svarer imidlertid ikke til elevernes oplevelser.

Heller ikke med hensyn til de procedurer for vurdering af de informationer skolerne faktisk har til rådighed, synes der at være tale om en udbredt systematik. CEU Herning beskriver dog et system der fastlægger procedurer for opfølgning på de informationer skolen indsamler.

5.2 Sammenhængen mellem skole- og praktikdele

I en vekseluddannelse er sammenhængen mellem skole- og praktikdele givetvis et centralt forhold. Dokumentationsmaterialet viser at skolerne anvender forskellige redskaber til at sikre denne sammenhæng – ud over de praktikerklæringer og skolevejledninger som fremgår af de formelle uddannelsesregler.

5.2.1 Redskaber og kontaktformer

På mureruddannelsen bruger man først og fremmest en håndbog som er udarbejdet af det faglige udvalg. Bogen udleveres til eleven ved uddannelsens start, og den følger eleven gennem hele forløbet både på praktikstedet og under skoleophold. Ud over en række oplysninger om uddannelsen indeholder bogen en logbog der har form af et afkrydsningsskema der føres ugevis såvel under praktikophold som skoleophold. Logbogen skal dokumentere hvilke arbejdsområder og funktioner eleven har været beskæftiget med; dermed kan den erstatte mesters praktikerklæring til eleven og skolen ved afslutningen af en praktikperiode. Logbogen har altså en dobbelt funktion; den kan både opfattes som redskab til den løbende kommunikation mellem skole og virksomhed og som dokumentation der kan danne udgangspunkt for indstilling til svendeprøve og udstedelse af svendebrev. Nogle censorer fra uddannelsen nævner således at de gennemgår logbogen i forbindelse med svendeprøven.

Inden for elektrikeruddannelsen findes også et særligt værktøj, El-fagets praktikvejledning, der er udarbejdet af det faglige udvalg. Vejledningen, der udfyldes undervejs i uddannelsen ved skift mellem skole- og praktikdele, skal understøtte dialogen mellem elev, skole og virksomhed. Efter hver skoleperiode vurderer eleven sine praktiske færdigheder. På baggrund af elevens vurdering, der godkendes af skolen, fastlægger elev og virksomhed i fællesskab forventningerne til den kommende praktikperiode som de også evaluerer i fællesskab ved periodens afslutning.

El-fagets praktikvejledning adskiller sig fra murerfagets uddannelseshåndbog ved i højere grad at være et redskab til kommunikation i og til virksomheden snarere end fra virksomheden. Forskellen kan skyldes at opdelingen mellem teoretisk viden på den ene side og praktiske færdigheder på den anden side er mere tydelig i el-faget end i murerfaget. I elektrikeruddannelsen fylder praksislæring og færdighedsindøvning således forholdsvis lidt under skoleopholdene, mens praksislæringen på mureruddannelsen anslås at udgøre mindst halvdelen af tiden på skolen.

Ud over de mere formelle former for kommunikation mellem skole og virksomhed fortæller "murerskolerne" (CEUS, København TS og Vitus Bering) og to af "el-skolerne" (Århus og Svendborg) at de holder åbent hus for mestrene ved afslutningen af hvert skoleophold. Det giver virksomheden lejlighed til at vurdere egen elev, skolen og det generelle niveau blandt eleverne, og lærerne

får mulighed for at drøfte fagets indhold direkte med aftagerne. På Århus TS afholder man desuden opstartsmøder ved starten af det første hovedforløb hvor elev, mester og alle de lærere som forventes at skulle undervise eleven på skolen, deltager. Formålet er at planlægge de overordnede linjer i elevens samlede uddannelsesforløb.

Flere skoler er opmærksomme på at der er behov for nye samspilsformer mellem skolerne og praktikvirksomhederne. El-afdelingen i Svendborg har haft succes med en række mindre informationsfoldere til virksomhederne om hver skoleperiode, og CEUS gennemfører en spørgeskemaundersøgelse blandt mestrene hvor resultaterne efterfølgende lægges på hjemmesiden. Men det er ikke altid let at få nye tiltag til at fungere. CEU Herning fortæller at de også har gennemført undersøgelser blandt mestrene, men at svarprocenten var meget beskedent. De fortæller desuden at de afholder "fyraftensmøder" i de praktikvirksomheder der ønsker det, men at forholdsvis få virksomheder benytter sig af tilbuddet. Til gengæld har skolen succes med at eleverne under skoleopholdene arbejder med "virkelige" projekter som de medbringer fra deres virksomhed.

Flere handelsskoler benytter sig også af elevernes projekter som bindemiddel mellem skole og praktikvirksomhed. I øvrigt fremhæver en skole (Svendborg) betydningen af generel information til og servicering af virksomhederne. De har opbygget en særlig website hvor virksomhederne i overskuelig form kan få alle de væsentlige informationer om uddannelsen. En anden skole (Haderslev) peger på korte kurser til virksomhedernes elevansvarlige som en mulighed for at udvikle sammenhængen mellem skole og praktik.

5.2.2 Aktørsynspunkter

Dette afsnit belyser elevernes, praktikvirksomhedernes og skolernes opfattelser af sammenhængen mellem uddannelsernes skole- og praktikdele. Generelt ses denne sammenhæng som en stor udfordring. Det er samtidig tydeligt at der er forskel på hvordan problemstillingen opfattes på kontoruddannelserne og de tekniske uddannelser.

Eleverne

Forskellen mellem de to tekniske uddannelser på den ene side og kontoruddannelserne på den anden side afspejles i de elevvurderinger der fremgår af spørgeskemaundersøgelsen. Hhv. 68 % af murereleverne og 63 % af elektrikerleverne mener at der i høj grad eller i nogen grad er sammenhæng mellem den undervisning de får på skolen, og det de bruger når de arbejder i virksomheden, mens det tilsvarende tal for kontoreleverne er 47 %.

Oplevelsen af sammenhæng mellem uddannelsernes forskellige dele er altså mere udbredt blandt eleverne på de to tekniske uddannelser end blandt kontoreleverne. Det gælder også når eleverne vurderer om der er sammenhæng mellem den teoretiske og den praktiske undervisning under

skoleopholdene, selvom eleverne her ligger mere på linje og generelt oplever en højere grad af sammenhæng. Hhv. 84, 76 og 63 % af elektriker-, murer- og kontoreleverne svarer at de i høj grad eller i nogen grad synes at der er sammenhæng mellem den teoretiske og den praktiske undervisning på skolerne.

Mønsteret på de tre uddannelser bekræftes når eleverne vurderer om de kan bruge og lære mere om det de har lært på skolen, når de arbejder i deres praktikvirksomheder. Det mener hhv. 73 og 72 % af murer- og elektrikerleverne at de kan i høj grad eller i nogen grad, mens kontoreleverne ligger på 51 %. På det "omvendte" spørgsmål, dvs. om de kan bruge og lære mere om det de har lært i deres praktikvirksomheder, når de er på skole, svarer 76 % af murerleverne og 69 % af elektrikerleverne at det kan de i høj grad eller i nogen grad. Det tilsvarende tal blandt kontoreleverne er 56 %.

Det er karakteristisk at oplevelsen af mulighederne for at overføre det man lærer mellem skole og virksomhed, er en del højere end oplevelsen af en generel sammenhæng mellem skoleundervisning og praktikoplæring. Den generelle sammenhæng handler givetvis ikke kun om det man lærer, den handler også om måden man lærer på, og om selve læringsituationen. Men uanset hvad der spørges til, er oplevelsen af sammenhæng altså mindst udbredt blandt kontoreleverne.

Det er interessant at se elevernes svar når de bliver spurgt om kontakten mellem deres skole og deres virksomhed alt i alt er tilfredsstillende. Det mener 46 % af murerleverne, 32 % af elektrikerleverne og 35 % af kontoreleverne at den er i høj grad eller i nogen grad. Resultaterne viser at der er tale om et område som synes at kræve fortsat udvikling.

Eleverne er blevet spurgt om de har en kontaktlærer eller lignende som har til særlig opgave at skabe sammenhæng mellem uddannelsens skole- og praktikdele. Det kan 47 % af kontoreleverne, 43 % af murerleverne og 31 % af elektrikerleverne svare ja til. Men hhv. 75, 51 og 47 % af de samme grupper svarer at det er vigtigt eller meget vigtigt at have en særlig person til at skabe sammenhæng, fx en kontaktlærer. Desuden svarer hhv. 59, 47 og 30 % af murer-, elektriker og kontoreleverne nej eller ved ikke til spørgsmålet om de har en personlig uddannelsesplan. Det viser at uddannelsesplanen endnu ikke er et aktivt redskab for mange elever på hovedforløbet.

Praktikvirksomhederne

Når der ses bort fra drøftelser af eventuelle problemer i konkrete elevforhold, er kontakten mellem skole og virksomhed ifølge interviewene med praktikvirksomhederne ofte rent formel, fx skriftlig information om karakterer og fravær samt indkaldelser til skoleophold. I den forbindelse giver flere virksomheder udtryk for utilfredshed med at indkaldelserne kommer med kort varsel, og at det forekommer at flere af virksomhedens elever indkaldes samtidig.

Der er tendens til at de deltagende virksomheder er mindre tilfredse med samspillet med skolerne når kontakten mellem skole og praktikvirksomhed er begrænset og formel, og når den primært er skriftlig. De deltagende praktikvirksomheder der har erfaringer med elever fra flere skoler, synes desuden at have gjort den erfaring at kontakten risikerer at blive mere upersonlig jo større skolen er.

Generelt synes interviewdeltagerne at vurdere en løbende og opsøgende kontakt fra skolen, fx besøg fra skolens praktikpladskonsulent eller elevens kontaktlærer, som et positivt tiltag som gerne må gøres til almindelig praksis. Besøgene vil betyde at virksomhederne både kan få mere generel information om uddannelsen og specifik information om det konkrete uddannelsesforløb. Det fremgår desuden at virksomhederne foretrækker at have en fast person som kontaktperson på skolen da de ofte kan være i tvivl om hvor de skal henvende sig.

Kendskabet til uddannelsesplanen er kun udbredt på kontorvirksomhederne, mens ingen eller meget få af deltagerne i fokusgrupperne har kendskab til kontaktlæreren. Kontaktlæreren bruges således ikke som et vigtigt kontaktskabel mellem skoler og praktikvirksomheder. De mere formelle redskaber som uddannelsesbogen til løbende dokumentation af elevernes forløb er mere kendt, men det blev understreget at den løbende ajourføring kræver at skolen er udfarende. Murer- og murervirksomhederne kender naturligvis logbogen, men i den forbindelse giver de udtryk for tvivl om "skolerne egentlig bruger den til noget".

Det er meget få af de deltagende praktikvirksomheder der har erfaringer med at samarbejde med skolen om at inddrage skoleundervisningen i praktikken, og ingen har oplevet at skolen henvender sig for at diskutere tilrettelæggelsen af praktikken. Flere af virksomhederne siger at de synes at det er vanskeligt selv at vurdere tilrettelæggelsen af praktikken, og de vil også gerne have hjælp til at komme gennem "regeljunglen".

Det skal tilføjes at de deltagende virksomheder har forskellige syn på sammenhængen mellem skole- og praktikdele. Kontorvirksomhederne understreger behovet for teoretisk undervisning, men de er i tvivl om hvorvidt niveauet er tilstrækkelig højt. El- og navnlig murer- og murervirksomhederne er mere tilbøjelige til at se uddannelsernes forskellige dele og indholdselementer i et konkurrenceforhold, og de kan derfor have svært ved at se nødvendigheden af "almene" fag som fx fremmedsprog. Ikke mindst murer- og murervirksomhederne lægger desuden stor vægt på forskellen mellem lærings-situationerne i virksomhederne og på skolen; de giver udtryk for at hverdagen på skolerne efter deres opfattelse ligger for langt væk fra virksomhedernes virkelighed.

Skolerne

Mens skolerne generelt vurderer at sammenhængen mellem uddannelsernes mål og indhold er klar, er det tydeligt at de ser samspillet mellem uddannelsernes forskellige dele som en stor udfordring.

Selvom sammenhængen mellem skole- og praktikdele ifølge elevernes vurdering synes at fungere bedst på mureruddannelsen, og selvom mange lærere giver udtryk for at logbogen er et godt redskab fordi den både giver mulighed for at tilrettelægge undervisningen på skolen og for eventuelt at reagere over for virksomheder, så møder man også mere forbeholdne synspunkter. Nogle ledere og lærere på "murerskolerne" fortæller at det fx kan være svært at få alle til at tage logbogen alvorligt og opfatte den som mere end "noget der bare skal underskrives af mester".

Mere generelt peger flere skoler på behovet for mere information til virksomhederne, fx om uddannelsen og de enkelte skoleperioders nærmere indhold. Det understøttes af interviewene med repræsentanterne fra praktikvirksomheder. Skolerne peger på at nogle virksomheder desuden har svært ved at overskue strukturen i de tekniske uddannelser efter Reform 2000, og at nogle synes det er vanskeligt at forstå paradigmeskiftet fra undervisning til læring eller acceptere ideerne bag den variable uddannelsestid på grundforløbet. Desuden fremhæver flere skoler at mange virksomheder ikke ved nok om mulighederne for delaftaler. Nogle skoler fremhæver desuden at virksomhederne har behov for en vis servicering. Ifølge skolerne ser mange virksomheder samarbejdet med en erhvervsskole som en administrativ opgave – og dem har de nok af i forvejen.

Handelsskolerne fortæller at virksomheder med kontorelever gerne deltager i møder på skolen eller i virksomheden om deres elevers uddannelse. Men skolerne kan undertiden opleve at virksomhederne har svært ved at engagere sig i skoledelene fordi de udgør en meget begrænset del af hovedforløbet.

Skolerne vurderer at informationen bør målrettes og tilpasses virksomhedernes behov, og at den måske også bør foreligge i elektronisk form. Skriftlige henvendelser af traditionelt tilsnit synes til gengæld ikke at fungere. En skole fortæller at den planlægger at iværksætte en procedure der sikrer at alle praktikvirksomheder får besøg af de relevante kontaktlærere når en ny praktikperiode begynder. En anden skole er i gang med at overveje hvordan man bedst kan styrke skolens opsøgende arbejde for at give og modtage "kvalitetsanvendelig information" – både fra skolen til virksomheden og omvendt – og måske samtidig få lejlighed til at presse på for at eleven får lejlighed til at prøve så mange forskellige opgaver som muligt i praktikken. Flere skoler inden for de tekniske uddannelser udtrykker bekymring for en tendens til "at for mange elever får lov til at prøve for lidt når de er i praktik".

5.2.3 Sammenhænge og vurderinger

Ofte høres det synspunkt at kommunikationen og koordinationen mellem skole og praktikvirksomhed kun har et begrænset omfang, og at det i høj grad er overladt til eleverne at skabe sammenhængen mellem skole- og praktikdele. Evalueringen bekræfter dette indtryk. Det gælder uanset om samspillet betragtes fra en virksomheds- eller en skolevinkel, og det gælder selvom der faktisk findes flere forskellige redskaber til at sikre sammenhængen mellem uddannelsernes skole- og praktikdele.

Evalueringen viser samtidig at sammenhængen mellem skoleundervisning og praktikoplæring kan anskues på flere måder. Den kan anskues på et konkret plan, dvs. som sammenhængen set i forhold til den enkelte elev der er i gang med uddannelsen, men den kan også anskues på et mere principielt plan, dvs. som spørgsmålet om overordnet set at sikre at det der foregår på skolen og i virksomheden, er gensidigt understøttende.

Med hensyn til den første form for sammenhæng viser dokumentationsmaterialet at der på de tekniske uddannelser allerede findes redskaber som logbøger og praktikvejledninger der kan sikre en sammenhæng mellem skoledele og praktikdele – set i den enkelte elevs perspektiv. Tilsvarende redskaber er endnu ikke udbredt på kontoruddannelserne. Til gengæld er kendskabet til redskaber som uddannelsesplanen og kontaktlæreren mere udbredt blandt kontoreleverne. Alligevel oplever kontoreleverne en mindre grad af sammenhæng mellem uddannelsens skole- og praktikdele end eleverne på de to andre uddannelser. Uddannelsesplanen og kontaktlæreren er altså næppe i sig selv tilstrækkelige redskaber til at skabe en tydelig sammenhæng mellem de forskellige uddannelsesdele.

Den anden form for sammenhæng, dvs. den overordnede og generelle sammenhæng mellem uddannelsens skole- og praktikdele, er til gengæld relevant såvel på de tekniske som på de merkantile uddannelser. Men sammenhængen fremtræder forskelligt, først og fremmest fordi praksiselementet fylder forholdsvis lidt på skoledelene af de merkantile hovedforløb.

Generelt gælder at skolernes indsamling af information om sammenhængen mellem skole- og praktikdele fra elever og virksomheder sjældent er systematisk. Det gælder ikke mindst når det drejer sig om den form for sammenhænge der rækker ud over den enkelte elev. Dokumentationsmaterialet antyder desuden at skolerne sjældent synes at have systematiske procedurer for behandling og vurdering af den information de faktisk har om sammenhængen mellem de forskellige uddannelseselementer.

Det fremgår også at relationen mellem skole og praktikvirksomhed er kendetegnet ved en vis asymmetri. For det første har skolerne en længere planlægningshorisont. Det giver dem ideelt set

mulighed for at udarbejde undervisningsplaner for skoledelene med en tydelig sammenhæng og progression fra skoleophold til skoleophold. For en virksomhed kan det til gengæld være vanskeligt at lave en samlet planlægning for elevens praktikophold da det ikke er muligt at forudse hvilke arbejdsopgaver virksomheden vil have i de forskellige perioder. Ikke mindst for mindre virksomheder – og måske især inden for de tekniske uddannelser – kan det desuden være vanskeligt at leve op til målene om alsidighed i praktikopgaverne.

For det andet er det tydeligt at det er meget mere almindeligt at mestre og virksomhedsrepræsentanter kommer på skolen end at kontaktlærerne kommer på praktikstederne for at gennemgå en elevs skolevejledning sammen med virksomhedens elevansvarlige. Men det foregår på forskellige måder på uddannelserne. På de tekniske uddannelser har man indtryk af at lærerne kender mestrene, og lærerne fortæller at det ikke er ualmindeligt at mestrene "bare kommer forbi" hvis der er noget at tale om vedrørende den enkelte elev. Det er til gengæld ikke almindeligt på kontoruddannelserne, hvor besøg af virksomhedsrepræsentanter typisk har en mere formaliseret karakter, fx i forbindelse med undervisningen eller bestemte projekter.

Sammenfattende synes en styrkelse af sammenhængen mellem uddannelsernes skole- og praktikdele ikke at være et spørgsmål om at udvikle nye formelle redskaber, det handler i højere grad om at bruge de redskaber der allerede findes, på nye måder og i den sammenhæng udvikle nye kontaktformer mellem skolerne og praktikvirksomhederne.

5.3 Sammenhænge i skolernes kvalitetsarbejde

Erhvervsskolernes kvalitetsarbejde har gennemgået en betydelig professionalisering i de senere år, ikke mindst på baggrund af Undervisningsministeriets Q 90-projekt fra midten af 90'erne. I dag er alle skoler forpligtet til at gennemføre et systematisk kvalitetsarbejde idet bekendtgørelsen om erhvervsuddannelser fastsætter at skolerne skal have et system til løbende kvalitetsudvikling og resultatvurdering af uddannelsernes skoledel. Systemet skal indeholde procedurer der sikrer at elever, medarbejdere og lokale uddannelsesudvalg inddrages i skolens løbende selvevaluering og kvalitetsudvikling. Bekendtgørelsen nævner en række konkrete punkter som skolens kvalitetsprocedurer skal belyse, jf. afsnit 3.2.1 og appendiks D, herunder om undervisningen lever op til målene, og om uddannelsens skoledel og praktikdel understøtter hinanden.

5.3.1 Kvalitetsarbejde på forskellige niveauer

Det er bestyrelsen der har det overordnede ansvar på den enkelte skole; det gælder naturligvis økonomien, men det gælder også kvalitetsarbejdet. En væsentlig udfordring i denne forbindelse består i at etablere en sammenhæng mellem det kvalitetsarbejde der foregår på uddannelsesniveau, og som implicerer det lokale uddannelsesudvalg, og det kvalitetsarbejde som foregår på

skoleniveau i bestyrelsesregi. Udfordringen bliver ikke mindre af den komplekse institutionsstruktur. De fleste skoler har uddannelser på forskellige niveauer og uddannelser som afspejler vidt forskellige traditioner og kulturer.

Det er tydeligt at skolerne – og de enkelte afdelinger – har fundet forskellige måder at forholde sig til sammenhængen mellem kvalitetsarbejdet på skoleniveau og på uddannelsesniveau. Skolerne oplyser ganske vist at de grundlæggende bruger det samme system og det samme kvalitetskoncept på alle uddannelser og afdelinger, men det fremgår at graden af tilpasning fra afdeling til afdeling og fra uddannelse til uddannelse varierer mellem skolerne.

Om samarbejdet mellem de forskellige niveauer fortæller nogle skoler at arbejdet i de lokale uddannelsesudvalg er et fast punkt på bestyrelsesmøderne. Det gælder især handelsskolerne som har et begrænset udbud af uddannelser. Handelsskolerne peger på at der mere eller mindre automatisk sker en koordinering da der er et vist personsammenfald mellem de lokale uddannelsesudvalg og bestyrelserne.

Inden for det tekniske område oplyser tre af de deltagende skoler at kontakten mellem bestyrelsen og uddannelsesudvalgene er begrænset, og at de ikke har et fælles mødeforum; det gælder fx de meget store skoler i storbyområderne. Tre skoler (CEUS, Vitus Bering og Svendborg, el) fortæller til gengæld at de hvert eller hvert andet år afholder et fællesmøde for formandskaberne fra de forskellige uddannelsesudvalg og bestyrelsen, men en af skolerne fortæller at interessen har været lille. Det er tilsyneladende ikke fast praksis på alle skoler at bestyrelsen læser referaterne fra møderne i de lokale uddannelsesudvalg.

Der er forskellige holdninger til spørgsmålet om personsammenfald mellem bestyrelse og lokale uddannelsesudvalg, som jo i et vist omfang rekrutterer medlemmer fra samme forholdsvis begrænsede personkreds. Medlemmer fra uddannelsesudvalgene tilkendegiver ofte interesse for at indgå i skolens bestyrelse, ikke mindst hvis repræsentanter fra andre lokale uddannelsesudvalg på skolen sidder i bestyrelsen. Men de er samtidig opmærksomme på at dobbelt-medlemskaber indebærer en risiko for at blande forskellige opgaver og roller sammen.

På nogle skoler er det tydeligt at ansvaret for kvalitetsarbejdet i tilknytning til de enkelte uddannelser i realiteten er placeret hos de personer der har det daglige ansvar for uddannelsen. Arbejdet har derfor en tendens til at leve sit eget liv uden at fylde meget på det overordnede niveau, dvs. hos direktionen eller hos bestyrelsen. Det kan være udtryk for at de enkelte uddannelser og afdelinger er meget selvstændige enheder inden for en overordnet skolestruktur som i realiteten er relativt løs. Men det kan også være udtryk for at det faglige og det der knytter sig til den enkelte uddannelse, har en tendens til at forsvinde i den professionalisering og opbygning af et generelt

kvalitetssystem skolerne har gennemført det seneste årti. Evalueringen giver ikke grundlag for at afgøre om der er tale om den ene eller den anden form for sammenhæng. Men den viser at der her findes et interessant område for refleksion og udvikling på skolerne; det gælder både med hensyn til hvordan man etablerer en klar ansvars- og opgavefordeling, og hvordan man bedst sikrer en tydelig sammenhæng i samarbejdet mellem bestyrelsen og de lokale uddannelsesudvalg.

I den forbindelse er det beklageligt at den øverste ledelse på flere af de deltagende skoler ikke engagerede sig i denne evaluering, som jo netop tager afsæt i tre konkrete uddannelser. Det er interessant at konstatere at graden af engagement hos den øverste ledelse ikke har sammenhæng med skolens størrelse.

5.3.2 Kvalitetsnetværk og FoU-projekter

Skolerne indgår typisk i et eller flere kvalitetsnetværk eller kvalitetssamarbejder med andre skoler. Som konkret eksempel kan nævnes at fem af de ni deltagende skoler indgår i benchmarking-samarbejder med andre skoler.

Skolesamarbejderne er ofte etableret på grundlag af regionale kriterier, det gælder typisk de tekniske skoler. Men skolerne indgår også i samarbejder på tværs af landsdelene, fx samarbejder med skoler der udbyder den samme uddannelse eller det samme speciale. Det er tydeligt at den sidstnævnte form – hvor det er det faglige udvalg og/eller relevante brancheorganisationer ofte deltager – er et vigtigt led i arbejdet for at sikre at uddannelserne har et rimeligt ensartet niveau på landsplan. Dermed er det også et vigtigt led i kvalitetsarbejdet vedrørende uddannelserne på den enkelte skole.

Kvalitetssamarbejderne er som regel horisontale, dvs. de foregår mellem erhvervsskoler eller afdelinger af erhvervsskoler, men der findes også eksempler på vertikale kvalitetssamarbejder, fx samarbejdet mellem Københavns tekniske Skole og Arkitektskolen.

Skolerne nævner en række forskellige eksempler hvor deltagelse i FoU-projekter, dvs. forsøgs- og udviklingsprojekter, har været en del af deres kvalitetsarbejde. Det fremgår at arbejdsformen og processen i sådanne projekter kan være en vigtig faktor i udviklingsarbejdet, måske især i kraft af den bevidsthed projektet udvikler hos deltagerne snarere end ved de konkrete resultater. Det er tydeligvis vanskeligt at sikre at erfaringerne fra konkrete projekter efterfølgende forankres og implementeres bredt i hele organisationen, endsige at de spredes til andre skoler. Det skal dog nævnes at der er en tendens til at FoU-projekter i stigende grad gennemføres på tværs af skolerne; dermed bliver FoU-arbejdet også en del af skolernes kvalitetsnetværk.

6 De lokale uddannelsesudvalg

Dette kapitel beskriver de lokale uddannelsesudvalgs arbejde for at sikre og udvikle kvaliteten af erhvervsuddannelserne.

Kapitlet redegør for organiseringen af de lokale uddannelsesudvalgs arbejde (afsnit 6.1). Dernæst belyser det de lokale uddannelsesudvalgs kontakter til virksomhederne og det lokale arbejdsmarked (afsnit 6.2), og endelig belyser det samarbejdet mellem de lokale uddannelsesudvalg og skolerne (afsnit 6.3). De lokale uddannelsesudvalgs samspil med de faglige udvalg belyses til gengæld først i kapitel 7.

Fremstillingen i kapitlet tager afsæt i udvalgenes egne beskrivelser af deres praksis. Kapitlet bygger altså på den dokumentation der er blevet indsamlet på seminaret med handelsskolerne og under besøgene på de tekniske skoler, herunder især møderne med formandskabet for de lokale uddannelsesudvalg. Evalueringens øvrige dokumentationsmateriale inddrages derudover løbende i det omfang det belyser de lokale uddannelsesudvalg.

Når der i kapitlet refereres til udsagn og vurderinger fra "udvalgsmedlemmerne" eller "udvalget", er det – medmindre andet fremgår af sammenhængen – en kort skriveform for "formandskabet for det lokale uddannelsesudvalg".

6.1 De lokale uddannelsesudvalgs organisering

Det er muligt at identificere en række uddannelsesspecifikke træk i tilrettelæggelsen af arbejdet i de lokale uddannelsesudvalg. Disse træk afspejler de forskellige måder som de pågældende faglige udvalg har valgt at tilrettelægge arbejdet på, jf. kapitel 7. Hertil kommer at udvalgsarbejdet organiseres på forskellige måder på skolerne.

6.1.1 Rekruttering mv.

Ifølge gældende regler består de lokale uddannelsesudvalg af medlemmer der repræsenterer de organisationer som sidder i det faglige udvalg for den pågældende uddannelse (jf. afsnit 3.2.2). Organisationsrepræsentanterne udpeges af det relevante faglige udvalg efter indstilling fra organi-

sationernes lokale afdelinger. Derudover omfatter udvalgene medlemmer der udpeges af skolen, og en række tilfornordnede repræsentanter for skolens ledelse, lærere og elever.

Arbejdsgiver- og arbejdstagersiden skal være ligeligt repræsenteret i udvalgene, og medlemmerne skal have tilknytning til det geografiske område som den pågældende uddannelse dækker. De enkelte lokale uddannelsesudvalg vælger selv deres formand. Det er skolens opgave at stille sekretariatsbistand til rådighed for udvalgene.

Hovedparten af de deltagende skoler siger at det ikke er vanskeligt at rekruttere medlemmer fra organisationerne til de lokale uddannelsesudvalg. Enkelte skoler nævner dog at de i flere tilfælde har oplevet at det kan være svært at rekruttere medlemmer til udvalgsarbejdet, ikke mindst fra A-siden. Der er tale om et arbejde som er tidkrævende, og som desuden er ulønnet med mindre medlemmernes virksomheder eller organisationer udbetaler honorar eller dækker tabt arbejdsfortjeneste. Derfor skal man "brænde lidt for sagen" som et udvalgsmedlem udtrykker det; det gælder uanset at medlemmerne af murerudvalgene fx modtager diæter fra det faglige udvalg.

Nogle skoler nævner at det kan knibe med fremmødet til møderne. Det forekommer at udvalgsmedlemmerne kan blive nødt til at melde afbud med kort varsel på grund af presserende arbejdsopgaver i virksomheden; det gælder ikke mindst repræsentanterne fra arbejdsgiversiden.

Nogle skoler nævner desuden at de har oplevet perioder med hyppige udskiftninger i udvalgene. Andre skoler fortæller til gengæld at medlemmerne ofte sidder længe i det lokale uddannelsesudvalg. Det er en fordel af hensyn til kontinuiteten og mulighederne for at opbygge gode personrelationer, men det kan også betyde at medlemmerne har svært ved at omstille sig til nye regler og ideer. En skole nævner at det kunne være hensigtsmæssigt med en øvre grænse for hvor længe en repræsentant kan sidde i udvalget.

De fleste skoler synes dog at lægge mest vægt på kontinuiteten. De ser en risiko ved hyppige udskiftninger, og de påpeger at udvalgene i forvejen svækkes af at de sjældent har faste procedurer eller systemer til at opsamle og fastholde den viden udvalget opbygger. Udvalgets kontakter til det lokale arbejdsmarked og til skolen bliver derfor meget personafhængig. Det kan give problemer når et medlem forlader udvalget fordi den viden der er opbygget i udvalget, så risikerer at gå tabt og forsvinde sammen med den pågældende person. Flere skoler peger på at styrken i udvalgene er meget personafhængig.

Det fremgår af dokumentationsmaterialet at det lokale uddannelsesudvalg har deltagelse af en elevrepræsentant på seks af de i alt ni skoler der indgår i evalueringen. Alle skoler siger dog at det er hensigten at der skal være en elev i udvalget selvom det kan være vanskeligt at sikre en rimelig

kontinuitet i elevdeltagelsen. Det er tydeligt at skolerne og organisationerne har en vigtig opgave med hensyn til at sikre en fast elevdeltagelse i udvalgene. Det fremgik af samtalerne med udvalgsmedlemmerne at elevdeltagelse er vigtig da en elev kan være med til give udvalget en fornemmelse for dagligdagen på skolen, men at relevansen af at have en elevrepræsentant i udvalget er meget personafhængig.

På syv af skolerne har udvalget også en lærerrepræsentant, og på en skole deltager lærerrepræsentanter efter behov. På nogle skoler er LOP-konsulenten tilforordnet udvalget.

Særligt for elektrikeruddannelsen deltager skoler der ikke selv gennemfører hovedforløb, med en repræsentant på møderne i de lokale uddannelsesudvalg på de skoler der modtager eleverne efter grundforløbet (CEU Herning og Århus TS).

6.1.2 Møder

Mødefrekvensen for de lokale uddannelsesudvalg varierer fra to til seks møder om året. På mureruddannelsen kommer medlemmerne dog ofte på skolen, typisk mellem 10 og 15 gange årligt. Det skyldes at udvalget også deltager i bedømmelser af elevernes opgaver ved afslutningen af hver skoleperiode og desuden virker som censorer ved svendepøverne, jf. afsnit 7.1.2.

Ud over de officielle møder er der en række mindre formaliserede fora og særlige arrangementer som de lokale udvalg ofte deltager i. Nogle skoler afholder som nævnt "mesterbesøg" eller åbent hus-arrangementer ved skoleperiodernes afslutning, og nogle skoler nævner desuden at udvalget løbende mødes med ledelsen for at orientere hinanden (Svendborg, el), eller at der arrangeres ét til to heldagsseminarer om året (Roskilde).

Det fremgår at dagsordenen for de formelle møder typisk indeholder punkter som praktikpladssituationen, gensidig information, efteruddannelse og lokale undervisningsplaner. På nogle "murer-skoler" drøftes logbogen, og på elektrikeruddannelsen er skuemesterrapporter et fast punkt. To "el-skoler" nævner desuden at besøg i en klasse indgår som fast punkt på dagsordenen.

6.1.3 Opgaver

Udvalgsmedlemmerne fremhæver at de har to primære opgaver: at bidrage til at udvikle en god faglig uddannelse og sikre at den fungerer tilfredsstillende både for aftagere og elever. Flere udvalgsmedlemmer nævner desuden at udvalgene hjælper til med at løse eventuelle konflikter mellem skolen og mestre eller mellem elever og mestre. Udvalgsmedlemmerne fremhæver at der aldrig eller kun meget sjældent er tale om uenighed i samarbejdet mellem parterne i udvalgene.

Varetagelsen af udvalgenes hovedopgaver kommer til udtryk på flere måder. Det sker fx i arbejdet med de lokale undervisningsplaner, men det sker ifølge medlemmerne især i forbindelse med arbejdet for at udbygge kontakterne til det lokale arbejdsmarked. Tilrettelæggelsen af og det konkrete indhold i dette arbejde varierer dog fra skole til skole. Derudover beskæftiger udvalgene sig med en række andre ting som kan være uddannelsesspecifikke. På murer- og kontoruddannelserne ligger godkendelsen af praktikvirksomheder således hos de lokale udvalg (jf. i øvrigt afsnit 7.3.1), og på mureruddannelsen fungerer udvalget som nævnt også som bedømmere og censorer.

6.2 Kontakten til arbejdsmarkedet

De lokale uddannelsesudvalgs kontakt til arbejdsmarkedet omfatter både en generel kontakt til virksomheder og organisationer og en kontakt til de virksomheder der fungerer som praktikvirksomheder.

Medlemmerne i udvalgene er meget optaget af praktikpladssituationen, og det er tydeligt at mange af dem føler et stort ansvar og en forpligtelse i arbejdet for at sikre velfungerende vekseluddannelser. Flere nævner at kontakten til virksomhederne og forsøget på at skaffe flere praktikpladser er noget de prioriterer meget højt og bruger meget tid på. Mange udvalgsmedlemmer lægger således et stort engagement for dagen, både med hensyn til arbejdet for at bevare gode faglige uddannelser og arbejdet for at sikre unge gode uddannelsesmuligheder.

Ledelses- og lærerrepræsentanterne på skolerne vurderer også at arbejdet for at styrke kontakten til erhvervslivet er en meget væsentlig opgave for udvalgene. Skolerne understreger at de lokale uddannelsesudvalg fungerer som linket til arbejdsmarkedet, de er "skolens øjne og ører i det omgivende samfund". På flere af de tekniske skoler påpeger ledelsen at de selv ville opfinde uddannelsesudvalgene hvis ikke de allerede var regelfastsat. Ledelsesrepræsentanterne vurderer at det ville være vanskeligt at sikre kvaliteten af uddannelserne uden de lokale udvalg. En af "murerskolerne" nævner at det er udvalgenes forankring i organisationerne der sikrer et godt samspil med virksomhederne. Det lokale udvalg er et bindeled mellem skolen og virksomhederne i forhold til at skaffe praktikpladser, men også i forhold til generelt at sikre at uddannelsen og undervisningen til stadighed svarer til behovene på det lokale arbejdsmarked.

Nogle repræsentanter fra udvalgene fortæller samtidig at det er svært at engagere virksomhederne i uddannelserne eller dagligdagen på skolen, det gælder ikke mindst i de større byer. Det er derfor vigtigt at udvalgene enten på egen hånd eller sammen med skolerne gennemfører et opsøgende arbejde i forhold til virksomhederne, fx for at skabe opmærksomhed om mulighederne for kombinationsaftaler og delaftaler. Dokumentationsmaterialet viser at uddannelsesudvalgene fun-

gerer bedst på de skoler hvor de tager aktivt del i det opsøgende arbejde i forhold til virksomhederne.

To af handelsskolerne nævner at de har oprettet underudvalg af det lokale uddannelsesudvalg enten for at sikre det faglige indhold af en uddannelse (Roskilde) eller for at skaffe praktikpladser (Svendborg). I sidstnævnte tilfælde har underudvalget deltagelse af flere repræsentanter fra brancheorganisationer og virksomheder så det har en bredere sammensætning end uddannelsesudvalget. På kontoruddannelsen i Svendborg har det lokale uddannelsesudvalg desuden fået del i en pulje under AER, dvs. Arbejdsgivernes Elevrefusion, til at gennemføre opsøgende arbejde i forhold til praktikpladser. Det har styrket kontakten mellem skolen og erhvervslivet.

Der er andre eksempler hvor en skole og det lokale uddannelsesudvalg i fællesskab laver et opsøgende arbejde. Gennem det lokale uddannelsesudvalg søger CEU Herning således at blive et fast punkt på møderne i de lokale organisationer så man har mulighed for at drøfte uddannelsesforhold i en bredere kreds, og så man får lejlighed til at præsentere de uddannelsesmuligheder skolen kan tilbyde. På elektrikeruddannelsen i Svendborg har skolen og det lokale uddannelsesudvalg i fællesskab ansat en el-installatør til at stå for det opsøgende arbejde med henblik på at skaffe flere praktikpladser.

Kontakten til de virksomheder der allerede fungerer som praktikvirksomheder, antager mange forskellige mere eller mindre formaliserede former. Et eksempel er "fyrftensmøder" med mestre og lærlinge fra området (Svendborg, el). Et andet eksempel er "mesterbesøg" eller åbent husarrangementer (CEUS, København TS, Vitus Bering og Århus TS) når en skoleperiode slutter. Det er almindeligt at udvalget deltager i disse arrangementer. Skolerne fortæller at tilslutningen til sådanne arrangementer er god, typisk plejer mindst halvdelen og nogle gange op til 80 eller 90 % af virksomhederne at møde op; det synes dog sværere at få virksomhederne i Københavnsområdet til at møde op. En af "el-skolerne" påpeger i den forbindelse at det lokale uddannelsesudvalg også bør inddrages i arbejdet med at informere virksomhederne om uddannelsens skoledele og om mulighederne for og ideen med grundforløb af varierende længde. En af "murerskolerne" peger på at det lokale uddannelsesudvalg også har en vigtig rolle i forhold til at sikre sammenhængen mellem uddannelsens skole- og praktikdele.

En anden vigtig form for kontakt mellem det lokale uddannelsesudvalg og praktikvirksomhederne forekommer ved uoverensstemmelser i tilknytning til det enkelte elevforhold, eller hvis der opstår problemer i relationen mellem en skole og en virksomhed. I sidstnævnte situationer vurderer flere skoler at det ofte er en fordel at udvalget kontakter virksomheden frem for at en af skolens lærere gør det.

6.2.1 Sammenhænge og vurderinger

Sammenfattende kan man sige at den generelle kontakt til erhvervslivet og det lokale arbejdsmarked er en stor og væsentlig opgave for de lokale uddannelsesudvalg. Dokumentationsmaterialet viser imidlertid at arbejdet i de lokale uddannelsesudvalg er meget personafhængigt, og at det som regel tilrettelægges uden en større grad af systematik. På de skoler hvor udvalgene påtager sig et opsøgende arbejde i forhold til virksomhederne i lokalområdet, er erfaringerne entydigt positive.

Med hensyn til udvalgenes kontakter til praktikvirksomhederne er billedet mindre entydigt. På nogle skoler er udvalgene kun i forbindelse med praktikvirksomheder når der er problemer i elevforholdet, og på de skoler der afholder "mesterbesøg", er der stadig en del af virksomhederne man ikke får forbindelse med. Af fokusgruppeinterviewene blandt repræsentanter for praktikvirksomheder fremgår det at kendskabet til de lokale uddannelsesudvalg ikke er udbredt. Virksomhedsrepræsentanterne fortæller at de har brug for et bestemt sted at henvende sig – "og det lokale uddannelsesudvalg har jo ingen telefon". I stedet vælger de derfor enten at henvende sig direkte til skolen (mest typisk for kontoruddannelserne) eller til deres organisationer (mest typisk for murer- og elektrikeruddannelserne).

Det er interessant at en af de deltagende "kontorskoler" som nævnt har valgt at supplere uddannelsesudvalget med et underudvalg med en bredere sammensætning. Behovet kan muligvis hænge sammen med at kontoruddannelserne sigter meget bredt, og at det derfor kan være vanskeligt for udvalget at dække hele bredden i uddannelsen.

6.3 Samarbejdet med skolerne

Dokumentationsmaterialet peger på at samarbejdet mellem skoler og lokale uddannelsesudvalg opleves som personafhængigt, og at det naturligvis også afhænger af holdningerne til samarbejdet – såvel blandt udvalgsmedlemmerne som på skolerne.

Flere udvalgsmedlemmer fremhæver netop at der er tale om et samarbejde, og at de ikke oplever sig selv som et kontrolorgan. På de fleste tekniske skoler vurderer udvalgsmedlemmerne at de bliver taget med på råd, og at de har indflydelse nok. På en skole nævner udvalgsmedlemmerne dog at de føler at det er vigtigt at stå fast hvis de skal være med til at præge uddannelsen.

Set fra skolernes synspunkt er det en generel opfattelse at samarbejdet er vigtigt, i hvert fald principielt set, jf. afsnit 6.2.1. Men samtidig synes der også at være en vis usikkerhed om hvilket konkret indhold samarbejdet skal have, og det gælder ikke mindst "kontorskolerne".

I denne sammenhæng er det interessant at notere at de lokale uddannelsesudvalg ikke har været inddraget i arbejdet med selvevalueringen på to af de tre "kontorskoler", mens de i vekslende grad har været involveret på samtlige tekniske skoler. En af "kontorskolerne" nævner at de oplever at udvalget ikke føler et særligt stort ejerskab til uddannelserne. En forklaring kunne være at det tilsyneladende ikke er alle skoler der ønsker at bruge det lokale uddannelsesudvalg, men det hænger givetvis også sammen med strukturen i kontoruddannelserne hvor skoleopholdene udgør en begrænset del af hovedforløbet.

Det er bemærkelsesværdigt at der kun er én skole (Århus TS) der har sendt materiale der indeholder vedtægter for samarbejdet med og i det lokale uddannelsesudvalg. Dokumentationsmaterialet indeholder i øvrigt ikke eksempler på målsætninger eller handlingsplaner for samarbejdet mellem skole og uddannelsesudvalg. Det synes heller ikke almindeligt at man på skolerne eller i udvalgene foretager systematiske evalueringer af samarbejdet. En enkelt skole (Vitus Bering) afholder dog en årlig konference hvor samarbejdet drøftes.

Der er tydelige uddannelsesspecifikke forskelle på de lokale uddannelsesudvalgs synlighed på skolerne. Spørgeskemaundersøgelsen blandt eleverne viser at hhv. 74 og 73 % af eleverne på elektriker- og kontoruddannelserne svarer nej eller ved ikke til spørgsmålet om de har mødt medlemmerne af udvalget på deres skole eller i virksomheden. Det tilsvarende tal blandt murer eleverne er til gengæld kun 35 %. Det betyder altså at murer eleverne i større udstrækning end eleverne på de andre uddannelser møder medlemmerne af det lokale uddannelsesudvalg. Det må antages at hænge sammen med at udvalget på mureruddannelsen fungerer som bedømmere og censorer, og at medlemmerne derfor oftere kommer på skolerne.

På flere af "murerskolerne" består kontakten mellem det lokale uddannelsesudvalg og skolen bl.a. i at udvalgsmedlemmerne ofte kigger forbi på skolen og får en uformel snak med lærere og elever. Ledelsen på en af "murerskolerne" nævner i denne sammenhæng at det er vigtigt at det lokale uddannelsesudvalg har deres jævnlige gang på skolerne så "de kan opdrage eleverne, de lytter nemlig mere til folk fra det praktiske liv".

Det fremgår at der på mureruddannelsen i høj grad er tale om et ikke-formaliseret samarbejde der bygger på gensidig information. Det understreges af at alle tre "murerskoler" påpeger at den åbne dialog og den løbende kommunikation er en vigtig del af samarbejdet mellem uddannelsesudvalget og skolen. På en af "murerskolerne" (København TS) afholder man årlige møder med det lokale uddannelsesudvalg hvor alle relevante faglærere deltager, men ellers synes den uformelle kontakt at være den vigtigste.

På elektriker- og kontoruddannelserne har udvalget typisk en begrænset kontakt til elever og lærere. Referaterne fra møderne i det lokale uddannelsesudvalg er tilgængelige for lærerne, men den vidensdeling der stammer fra den tilfornordnede lærerrepræsentant, synes vigtigere end referaterne.

Under samtalerne med de lokale uddannelsesudvalg blev det nævnt at det er et problem at der så ofte kommer nye regler og bekendtgørelser så det kan være svært for udvalgene at følge med. Det blev også nævnt at det omfattende materiale – det være sig fra Undervisningsministeriet, fra de faglige udvalg eller fra skolerne – ikke altid har en form som gør at det er let at sætte sig ind i for personer der ikke er – og som netop ikke skal være – ”skole- eller uddannelsesprofessionelle” på heltid. Undervisningsministeriet, de faglige udvalg og ikke mindst skolerne som er forpligtede til at stille sekretariatsbistand til rådighed for udvalgene, har her en stor opgave i at sørge for at udvalgene får materialet i en sådan form at det kan danne grundlag for en reel diskussion og en meningsfuld informationsudveksling.

I den forbindelse har flere deltagere både fra udvalgene og fra skolerne været inde på spørgsmålet om udvalgenes behandling af de lokale undervisningsplaner. Fra mange sider bliver der rejst tvivl om relevansen af dette arbejde, i hvert fald under den form det har i dag hvor arbejdet med undervisningsplaner ofte opleves som noget rent formelt.

6.3.1 Sammenhænge og vurderinger

Sammenfattende om samarbejdet mellem de lokale uddannelsesvalg og skolerne kan man sige at der er stor forskel på hvordan de lokale uddannelsesudvalg fungerer. Det gælder de tre uddannelser, og det gælder på de deltagende skoler hvor den personlige kemi synes at spille en afgørende rolle. Dokumentationsmaterialet viser dog at der især på kontoruddannelserne synes at herske usikkerhed om formålet med og det konkrete indhold af samarbejdet med det lokale uddannelsesudvalg. Det er tydeligt at flere af ”kontorskolerne” har vanskeligt ved at sætte ord på udvalgets bidrag til kvalitetsarbejdet.

Dokumentationsmaterialet viser at der er behov for at alle aktører genovervejer arbejdsmåderne og prioriteringerne i de lokale uddannelsesudvalg. Mange udvalgsmedlemmer og flere skoler mener at udvalgenes arbejde med de lokale undervisningsplaner ikke fungerer i overensstemmelse med intentionerne.

Udvalgsarbejdet synes at være mest velfungerende de steder hvor udvalget har en klar ”opgaveportefølje”, og hvor mængden af definerede og konkrete opgaver ydermere har et vist omfang så udvalget får en nærmere tilknytning til skolen – fx ved at behandle resultaterne fra elevernes evalueringer. At sikre kontakten mellem skolen og erhvervslivet og arbejde for at øge antallet af prak-

tikpladser ses af alle parter som den vigtigste og fornemmeste opgave for de lokale uddannelsesudvalg. Ikke mindst deltagelsen i det opsøgende arbejde over for erhvervslivet er vigtig i denne sammenhæng.

Endelig peger dokumentationsmaterialet på at skolerne og udvalgene bør overveje om skolerne servicerer udvalgene i tilstrækkelig grad og ikke "drukner dem i materiale". Det er tydeligt at skolernes udfarende rolle er en nøgelfaktor for samarbejdet med og i de lokale uddannelsesudvalg.

Dette kapitel beskriver de faglige udvalgs arbejde for at sikre og udvikle kvaliteten af erhvervsuddannelserne.

Kapitlet gør rede for udvalgenes kvalitetsarbejde når det gælder uddannelsernes indhold og funktion i relation til de beskæftigelsesområder uddannelserne er rettet mod (afsnit 7.1). Kapitlet belyser desuden hvordan de faglige udvalg sikrer og udvikler sammenhængen mellem uddannelsernes skole- og praktikdele (afsnit 7.2). Og endelig belyser det samspillet mellem forskellige aktører og tilknytningen til det generelle miljø omkring erhvervsuddannelserne (afsnit 7.3).

Kapitlet bygger først og fremmest på de faglige udvalgs egne opfattelser sådan som de kommer til udtryk i redegørelserne fra udvalgene og de efterfølgende seminarer. Men andre aktørers synspunkter, bl.a. skuemestres og censorers, inddrages løbende.

7.1 Uddannelsernes indhold og funktion

Det fremgår af dokumentationsmaterialet at de faglige udvalg har organiseret deres kvalitetsarbejde forskelligt. Det Faglige Fællesudvalg for Murer-, Stenhugger- og Stukkaturfaget har valgt at uddelegere en række opgaver til de lokale uddannelsesudvalg, mens arbejdet i El-Fagets Lærlingevalg overvejende er organiseret centralt. Det faglige Udvalg for Kontoruddannelser har overdraget sagsbehandling til udvalgets formandskab i samspil med udvalgets sekretariat og i øvrigt uddelegeret sin kompetence til at godkende praktikvirksomheder til de lokale uddannelsesudvalg. Udvalget for kontoruddannelser har desuden nedsat Områdeudvalget for Kontoruddannelser til Den Offentlige Forvaltning (OmKOF) til at varetage det faglige udvalgs opgaver vedrørende de tre specialer der er rettet mod den offentlige sektor.

Uanset forskellene i organisering angiver de faglige udvalg at de bruger den største del af deres ressourcer på kvalitetssikring og kvalitetsudvikling.

7.1.1 Informationskilder og opfølgning

De faglige udvalg nævner flere veje til at indsamle information og følge op på om uddannelserne opfylder forudsætningerne med hensyn til:

- den enkelte uddannelses formål, herunder dens relevans i forhold til udviklingen på arbejdsmarkedet
- bredde i arbejdsområder og funktioner
- videreuddannelsesmuligheder i tilknytning til uddannelsen.

Indsamlingen af information og opfølgningen vedrører også:

- uddannelsen i relation til de uddannelsessøgendes ønsker og behov
- elevernes resultater i forhold til de mål uddannelsen omfatter.

De faglige udvalg peger først og fremmest på deres sammensætning og tilhørsforhold til arbejdsmarkedet som en afgørende forudsætning for og krumtap i deres kvalitetsarbejde. De fremhæver at *organisationerne og deres kontakt til medlemmerne* giver et godt grundlag for at tilpasse uddannelserne til arbejdsmarkedet så de dækker de relevante arbejds- og funktionsområder.

De faglige udvalg gør brug af *undersøgelser og analyser* som de selv eller fx Undervisningsministeriet står bag. For de undersøgelser og analyser som de faglige udvalg og deres organisationer selv foretager, er der både tale om særlige initiativer der skal afdække specifikke temaer, og informationsindsamling som foretages mere regelmæssigt. Fx udsender udvalget for mureruddannelsen spørgeskemaer til skolerne der omdeles til eleverne ved afslutningen af deres grundforløb og på sidste skoleophold. Undersøgelserne, der indgår i de faglige udvalgs løbende kvalitetsarbejde, relaterer sig dels til elevernes forventninger og resultater i forhold til de mål uddannelserne omfatter, dels til en generel opfølgning i forhold til uddannelserne.

De faglige udvalg nævner derudover *kontakt til og møder med de lokale uddannelsesudvalg*. Omfanget af kontakt og karakteren af møder er forskellig. Udvalget for elektrikeruddannelsen deltager altid med en repræsentant fra sekretariatet i møderne i de lokale uddannelsesudvalg. Udvalget for mureruddannelsen besøger på skift de skoler der udbyder mureruddannelsen, og afholder i den forbindelse møder med skolernes lokale uddannelsesudvalg. Tilsvarende afholder udvalget for kontoruddannelser møder med parterne i de lokale uddannelsesudvalg. Udvalget for kontoruddannelser nævner desuden at det har indbudt de lokale uddannelsesudvalg til informations- og debatmøder i forbindelse med tidligere reformer.

Desuden nævner de faglige udvalg at de får information gennem *henvendelser fra og møder med brugerne og de skoler* der udbyder uddannelserne. Udvalgene for elektriker- og mureruddannelserne peger desuden på at de afholder årlige eller halvårlige møder med faglærerne.

Endelig peger udvalget for elektrikeruddannelsen på den informationsindsamling og kvalitetssikring der sker gennem *skuemestersystemet*.

I øvrigt understreger udvalget for kontoruddannelser at en løbende tilpasning af uddannelserne til udviklingen på arbejdsmarkedet ikke alene beror på de faglige udvalgs indsats, men også forudsætter en tilsvarende fleksibilitet og hurtighed i Undervisningsministeriet.

7.1.2 Skuemestre og censorer

På elektrikeruddannelsen deltager der altid eksterne *skuemestre* ved faglige prøver efter hver skoleperiode og ved den afsluttende svendep prøve. Skuemestrene er udpeget af El-Fagets Lærling udvalg og sendes ud for at skue på forskellige skoler. Alle nye skuemestre gennemgår et kursus inden de begynder på at skue, og udvalget for elektrikeruddannelsen har udarbejdet en "håndbog for skuemestre" hvor regelgrundlaget for uddannelsen er samlet. Der afholdes desuden et årligt møde mellem skuemestrene og det faglige udvalg.

Når skuemestrene deltager ved prøver, udarbejder de rapporter i form af skemaer med ni faste punkter og med mulighed for at påføre eventuelle bemærkninger. Sammen med karakterlister sendes skuemesterrapporterne til sekretariatet for det faglige udvalg, der indtaster oplysningerne i en database. Der sendes også en kopi af skuemesterrapporterne fra en specifik skole til skolens lokale uddannelsesudvalg. Hvis en skuemester har skrevet bemærkninger, sendes en kopi af denne rapport til den næste skuemester der skal skue på samme skole og skoleperiode.

På de to andre uddannelser benytter man også bedømmere fra det praktiske liv. På mureruddannelsen fungerer det lokale uddannelsesudvalg som medbedømmere ved afslutningen af hver skoleperiode og som censorer ved svendep prøven. På kontoruddannelserne rekrutterer skolerne censorer til den afsluttende fagprøve; det forekommer derfor at den enkelte censor fungerer som censor for den samme lærer flere gange. Flere censorer giver udtryk for at det forhold at de kun har erfaringer fra én skole, gør det vanskeligt at sikre en ensartet bedømmelse på tværs af skoler og landsdele. Det gælder også udvalgsmedlemmer der fungerer som censorer på mureruddannelsen, selvom det faglige udvalg både har udarbejdet kriterier og afholder konferencer der skal sikre en ensartet bedømmelse.

Bedømmerfunktionen er altså mindre formaliseret på murer- og kontoruddannelserne end på elektrikeruddannelsen. På mureruddannelsen er der ikke tale om systematiske tilbagemeldinger til det faglige udvalg, men der er dog mulighed for at der kan ske en systematisk opsamling og refleksion i de lokale uddannelsesudvalg. Tilbagemeldinger fra censorer på kontoruddannelserne bliver til gengæld hos den enkelte faglærer da der ikke synes at være nogen form for systematisk

opsamling af censorernes vurderinger og eventuelle kommentarer – hverken i de lokale uddannelsesudvalg eller på skolerne.

Det fremgår af dokumentationsmaterialet at navnlig lærerne på elektriker- og mureruddannelserne betragter den regelmæssige kontakt til skuemestre og censorer som et vigtigt led i kvalitetssikringen på uddannelserne. I den sammenhæng fremhæver de dialogen om uddannelserne og det enkelte elevforhold som afgørende.

7.1.3 Sammenhænge og vurderinger

De faglige udvalg benytter sig af flere kilder og fremgangsmåder til at indsamle information om uddannelsernes indhold og funktion i relation til de beskæftigelsesområder uddannelserne sigter mod.

Systematikken i tilrettelæggelsen af kvalitetsarbejdet træder tydeligst frem i den skriftlige indsamling af dokumentation. Fokus synes især at være rettet mod elevernes vurderinger og i et vist omfang også mod mulighederne for videreuddannelse i tilknytning til uddannelserne. Fokus synes til gengæld i mindre grad at være rettet mod forhold vedrørende den specifikke uddannelses formål og bredden i arbejdsområder og funktioner.

Det er vigtigt at de faglige udvalg overvejer balancen mellem kvalitetssikring og kvalitetsudvikling – eller med andre ord sikrer en rimelig balance mellem arbejdet for at få de eksisterende uddannelser til at fungere bedst muligt og arbejdet for at ændre og udvikle uddannelserne. Derudover synes systematikken i udvalgenes procedurer for at sikre opfølgning på kvalitetsarbejdet ikke lige så udviklet som systematikken i informationsindsamlingen. I den forbindelse bør det nævnes at de forskelle man kan se i bedømmer- og censorfunktionen på de tre uddannelser – især med hensyn til graden af systematik i opsamlingen af bedømmernes vurderinger – ikke kan begrundes af de forskelle der i øvrigt måtte være mellem uddannelsesområderne.

7.2 Sammenhængen mellem skole- og praktikdele

En vekselluddannelse udfolder sig ideelt set ved at den undervisning eleven får på skole, og den oplæring eleven får i praktikvirksomheden, udgør et samlet og gensidigt understøttende hele. Det er samtidig vigtigt at elevernes uddannelse både har en tilstrækkelig bredde og en rimelig grad af specialisering, jf. kapitel 4, for at de unge får et grundlag for deres fremtidige arbejdsliv, og for at uddannelsen imødekommer arbejdsmarkedets behov for erhvervsfaglige og generelle kvalifikationer.

Procedurer til *godkendelse af praktikvirksomheder* er et centralt redskab til kvalitetssikring af vekseldannelser. Kompetencen til at godkende praktikvirksomheder ligger hos de faglige udvalg, som har til opgave at sikre at praktikvirksomhederne er i stand til at leve op til kravene til en uddannelsesaftale så vekseldannelsesprincippet kan udfoldes.

De faglige udvalg har udarbejdet kriterier for godkendelse af praktikvirksomheder. Udvalgenes hjemmesider oplyser således om krav og vilkår for godkendelse. Men selve godkendelsen af praktikvirksomhederne gribes forskelligt an i de tre faglige udvalg.

På elektrikeruddannelsen godkendes alle praktiksteder centralt, dvs. af El-Fagets Lærling udvalg, mens Det Faglige Fællesudvalg for Murer-, Stenhugger- og Stukkaturfaget og Det faglige Udvalg for Kontoruddannelser på forskellig måde har uddelegeret deres kompetence til at godkende praktikvirksomheder til de lokale uddannelsesudvalg.

Udvalget for elektrikeruddannelsen har et særligt korps af "virksomhedsgodkendere" som besigtiger virksomheder i de tilfælde hvor det faglige udvalg vurderer at en nøjere undersøgelse er påkrævet før en godkendelse kan finde sted. Virksomhederne vurderes ud fra et skema der er udarbejdet af det faglige udvalg.

På kontoruddannelserne har det faglige udvalg i de fleste tilfælde uddelegeret kompetencen til de lokale udvalg. I praksis står skolerne ofte for en stor del af arbejdet med godkendelser, men formelt ligger kompetencen hos de lokale udvalg. Godkendelse af koncerner, dvs. tilfælde hvor en koncern på vegne af de enkelte afdelinger eller virksomheder i koncernen søger godkendelse og påtager sig uddannelsesansvaret, behandles dog altid af det faglige udvalg.

På mureruddannelsen er kompetencen uddelegeret til de lokale uddannelsesudvalg i de tilfælde hvor godkendelse ikke kan ske automatisk på baggrund af den ansøgning der indsendes til det faglige udvalg. Både udvalget for mureruddannelsen og udvalget for kontoruddannelser har nærmere beskrevet retningslinjerne for godkendelse i håndbøger til de lokale uddannelsesudvalg.

Det skal nævnes at praktikvirksomheder inden for elektrikeruddannelsen godkendes hvert fjerde år. På murer- og kontorområdet er der normalt tale om varige godkendelser medmindre en godkendt virksomhed ikke gør brug af sin godkendelse i en årrække. Hvis en kontorvirksomhed ikke har elever i tre år, eller en murer virksomhed ikke har elever i en periode på fem år, skal virksomheden således godkendes på ny. I øvrigt er de faglige udvalg nu forpligtet til at offentliggøre en fortegnelse over godkendte praktikvirksomheder på www.praktikpladsen.dk.

Udvalget for kontoruddannelser nævner i øvrigt at udvalgets arbejde med at følge praktikpladssituationen og følge op hvis der opstår problemer, er blevet hæmmet af at udvalget ikke hidtil har haft adgang til de data der ligger i Undervisningsministeriets elektroniske database over praktikaf-taler (Easy P).

Ud over *bekendtgørelser* og eventuelle *vejledninger* til uddannelserne benytter de faglige udvalg flere forskellige redskaber til at sikre og udvikle kvaliteten af uddannelsernes praktikdele, som de løbende skal udvikle i samarbejde med praktikvirksomhederne. Da disse redskaber også anvendes for at sikre og udvikle sammenhængen mellem uddannelsernes skole- og praktikdele, behandles de her under ét.

De faglige udvalg peger på hver deres *sikrings- og dialogredskab*. Inden for mureruddannelsen benyttes logbogen som hver elev får udleveret ved uddannelsens begyndelse. I logbogen føres der journal over hvilke arbejdsområder og -opgaver eleven har været beskæftiget med såvel på virksomheden som på skolen. Det fremgår at det faglige udvalg og de lokale uddannelsesudvalg til enhver tid kan forlange at se elevernes logbøger. Det fremgår dog ikke om der er tale om et systematisk gennemsyn af logbøgerne.

El-faget gør brug af såkaldte praktikvejledninger. I praktikvejledningen vurderer den enkelte elev efter hvert skoleophold sine praktiske færdigheder, og på praktikstedet bruges vejledningerne af eleven og den uddannelsesansvarlige til at finde ud af hvad eleven ideelt set skal igennem. Ifølge redegørelsen fra udvalget for elektrikeruddannelsen følger sekretariatet løbende op på hvorvidt praktikvejledningerne bliver brugt.

Udvalget for kontoruddannelser har udarbejdet vejledende uddannelsesplaner for praktikdelene. Det er desuden gået ind i arbejdet med at udvikle og fremme erhvervsskolernes elektroniske planlægningsværktøj Elevplan. Det er hensigten at skolerne skal tilbyde Elevplan til praktikvirksomheden og eleven så de i samspil med skolen kan planlægge, gennemføre og følge op på det enkelte forløb. Elevplan ses altså som et vigtigt redskab som vil kunne bruges til at udnytte mulighederne for at sammensætte og gennemføre individuelle uddannelsesforløb som både tager højde for virksomhedens profil og for elevens interesser og stærke og svage sider.

Udvalgene for murer- og elektrikeruddannelserne nævner desuden *de lokale uddannelsesudvalgs* rolle. Særligt peger udvalget for mureruddannelsen på at arbejdet med praktikdelene og udviklingen af sammenhæng mellem skole- og praktikdele er uddelegeret til de lokale uddannelsesudvalg, og at arbejdet i de lokale uddannelsesudvalg skal ses i lyset af et tæt samarbejde mellem de lokale uddannelsesudvalg og skolernes murerafdeling.

De faglige udvalg peger desuden på at der gennem *møder* med praktikvirksomhederne, bl.a. i regi af organisationerne, løbende foregår en dialog om uddannelserne, og at praktikvirksomhederne kan få hjælp til at udarbejde praktikplaner i de faglige udvalg. Tilsvarende holder de faglige udvalg årlige møder med skolerne hvor bl.a. forholdet mellem skole og virksomhed er til diskussion.

Endelig nævner El-Fagets Lærlingeudvalg at *skuemestersystemet* også fungerer som et redskab i denne sammenhæng da der indgår praktiske færdigheder på skoledelene, og skuemestrene derfor også har mulighed for at vurdere om praktikdelene fungerer. Det fremgår dog ikke i hvilket omfang der er tale om systematiske tilbagemeldinger til praktikvirksomhederne.

7.2.1 Sammenhænge og vurderinger

Dokumentationsmaterialet viser at kvalitetssikringen og kvalitetsudviklingen af uddannelsernes praktikdele og sammenhængen mellem skole- og praktikdele typisk er lagt tilrette så det skal foregå lokalt, dvs. i de lokale uddannelsesudvalg og i samspillet mellem de lokale uddannelsesudvalg og de umiddelbare aktører: skolerne og praktikvirksomhederne. Med undtagelse af elektrikeruddannelsen gælder det også godkendelse af praktikvirksomheder.

Netop godkendelsen af virksomheder er et centralt redskab i kvalitetssikringen af erhvervsuddannelserne. De faglige udvalg har som nævnt tydeliggjort kriterierne hvad enten godkendelsen sker i det faglige udvalg som på elektrikeruddannelsen eller i de lokale uddannelsesudvalg som på murer- og kontoruddannelserne.

Derudover sker kvalitetsarbejdet med hensyn til praktikdelen først og fremmest ved at de faglige udvalg udvikler og stiller redskaber til rådighed for kvalitetsarbejdet på lokalt niveau, fx logbogen på mureruddannelsen, praktikvejledningen på elektrikeruddannelsen eller de vejledende uddannelsesplaner på kontoruddannelserne. Hertil kommer dialogen med skolerne, brugerne og baglandet i organisationerne. Endelig kan de faglige udvalg inddrages i behandlingen af eventuelle tvistigheder i tilknytning til konkrete elevforhold.

De faglige udvalgs forpligtelser i relation til praktikdelen søges især imødekommet ved et indirekte kvalitetsarbejde hvor udvalgene på forskellige måder søger at tilvejebringe gode rammer for samspillet mellem skoler og praktikvirksomheder. Et direkte arbejde i forhold til kvalitetssikring af praktikdelen forekommer derimod sjældent. Det er fx ikke almindeligt at de faglige udvalg – eller de lokale uddannelsesudvalg – besøger praktikvirksomhederne.

7.3 Samspillet med forskellige aktører

Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling af erhvervsuddannelserne foregår som et samspil både mellem de umiddelbare aktører, dvs. skoler og praktikvirksomheder, mellem aktørerne i den institutionelle ramme og endelig også som et samspil mellem de umiddelbare aktører og aktørerne i den institutionelle ramme.

7.3.1 Samarbejdet med de lokale uddannelsesudvalg

De faglige udvalg ruster de lokale uddannelsesudvalg til deres opgaver gennem forskellige håndbøger og løbende nyhedsbreve som fx kan indeholde politiske indlæg og information om forhold der er relevante i tilknytning til uddannelserne.

I redegørelserne peger de faglige udvalg på at arbejdsdelingen mellem skolerne og de lokale uddannelsesudvalg varierer fra skole til skole. Men udvalgene forholder sig ikke til hvordan deres eget samarbejde med de lokale uddannelsesudvalg foregår, og hvilken betydning forskellene fra skole til skole kan eller bør få for samarbejdet mellem de faglige udvalg og de lokale uddannelsesudvalg. Selvom skolerne er forskellige, varierer arbejdsdelingen mellem de faglige udvalg og de lokale uddannelsesudvalg principielt set ikke fra skole til skole. Udvalget for mureruddannelsen understreger fx netop at delegationsprincippet er det samme til alle lokale uddannelsesudvalg.

Det er interessant at se at en høj grad af delegering af opgaver og kompetencer fra de faglige udvalg til de lokale uddannelsesudvalg ikke er ensbetydende med en tættere kontakt mellem det faglige udvalg og de lokale uddannelsesudvalg. Den tætteste kontakt er således inden for elektrikeruddannelsen, hvor en repræsentant fra sekretariatet i El-Fagets Lærlingeudvalg altid deltager i møderne i de lokale uddannelsesudvalg.

Udvalget for kontoruddannelser får ikke referater fra møderne i de lokale uddannelsesudvalg. Det kan måske hænge sammen med at kontoruddannelserne udbydes på flere institutioner end de tekniske uddannelser, hvorfor der også findes væsentlig flere lokale uddannelsesudvalg på kontoruddannelserne. Udvalget for mureruddannelsen modtager til gengæld referater fra møderne i de lokale uddannelsesudvalg. Det er dog usikkert i hvilket omfang de lokale uddannelsesudvalg modtager tilbagemeldinger, og det fremgår ikke hvordan referaterne nærmere bruges – ud over at de indgår i den generelle informationsudveksling.

Det fremgår at de faglige udvalg tillægger de lokale uddannelsesudvalg stor betydning, de opfatter dem som deres kontaktled til skolerne. Udvalget for elektrikeruddannelsen har også udarbejdet en særlig brochure, "UNG I LUU", for at fremme elevdeltagelsen i de lokale uddannelsesudvalg.

Set fra de lokale uddannelsesudvalgs perspektiv finder man forskellige opfattelser afhængigt af hvilken uddannelse der er tale om. Generelt er der dog en tendens til at de faglige udvalg opleves som fjerne. På mureruddannelsen oplever de lokale udvalg fx at der ikke er megen kontakt, og at de godt kunne bruge mere støtte fra det faglige udvalg.

7.3.2 Samarbejdet med skolerne

De faglige udvalgs mere formelle kontakter til skolerne foregår primært gennem de lokale uddannelsesudvalg, og det opfatter både udvalgene og skolerne som det mest korrekte. Men derudover er der naturligvis et løbende samarbejde, og der er en lang række eksempler på forskellige former for samarbejde i udvalgenes regi. Det gælder fx halv- eller helårige konferencer for skolerne og tilbud om kurser eller konferencer for lærere, igangsættelse af udviklingsarbejder eller udarbejdelse af undervisningsmaterialer til elektrikeruddannelsen eller afholdelse af faglige mesterskaber i murerfaget. Specielt for kontorområdet fremgår det at OmKOF deltager i det skolenetværk der er etableret mellem de skoler der udbyder specialer inden for offentlig forvaltning. Det fremgår desuden at udvalget for kontoruddannelser opretholder en mere formel kontakt til interesseorganisationerne i skoleverdenen både på lærer- og lederside.

Det er tydeligt at skolerne vurderer at samarbejdet med de faglige udvalg udgør et vigtigt bidrag til kvalitetsarbejdet. De oplever desuden udvalgene – og ikke mindst deres sekretariater – som steder hvor man kan henvende sig om konkrete sager eller om fortolkning af regler, og hvor man som regel hurtigt får svar.

De faglige udvalgs synlighed på skolerne varierer mellem uddannelsesområderne – og også mellem skolerne inden for de enkelte uddannelsesområder. Generelt forekommer udvalget for elektrikeruddannelsen at være meget synligt, mens udvalget for kontoruddannelser ikke opleves som særlig tæt på hverdagen på skolerne. Flere skoler vurderer en høj grad af synlighed som positiv, mens andre mener at det ikke altid er i harmoni med tendensen i retning mod mere mål- og rammestyring. Uanset graden af synlighed synes det dog som om skolerne først og fremmest opfatter de faglige udvalg som en samarbejdspartner, ikke som et kontrolorgan.

I denne sammenhæng skal det nævnes at udvalget for elektrikeruddannelsen peger på at tendensen til en øget mål- og rammestyring inden for erhvervsuddannelsesområdet har ændret vilkårene for udvalgets kvalitetsarbejde hvad angår samarbejdet med skolerne.

7.3.3 Synlighed hos elever og praktikvirksomheder

Elevernes kendskab til de faglige udvalg er begrænset. Hhv. 87, 76 og 44 % af kontor-, elektriker- og murerleverne svarer nej eller ved ikke til spørgsmålet om de har mødt repræsentanter fra det faglige udvalg på skolen, på deres virksomhed eller i forbindelse med spørgeskemaundersøgelser.

Der er tydelig forskel på uddannelserne. Murereleverne kender bedre til deres faglige udvalg end eleverne på de andre uddannelser. Fx svarer 52 % at de har mødt det faglige udvalg på deres skole, hvor det tilsvarende tal er 16 % for elektrikerleverne der ligger på andenpladsen. De høje tal for murereleverne kan muligvis skyldes at eleverne ikke altid er opmærksomme på forskellen mellem det faglige udvalg og det lokale uddannelsesudvalg.

Det er interessant at der kun er mellem 2 og 4 % af eleverne som mener at de har mødt repræsentanter fra det faglige udvalg på deres virksomhed. Det kan også nævnes at det heller ikke er almindeligt at eleverne møder medlemmer fra det lokale uddannelsesudvalg i deres virksomheder – selvom det er mere almindeligt end at møde repræsentanter fra det faglige udvalg. Mellem 10 og 20 % af eleverne har således mødt medlemmer fra det lokale uddannelsesudvalg på deres virksomhed.

Ifølge fokusgruppeinterviewene blandt repræsentanter fra praktikvirksomhederne er kendskabet til det faglige udvalg heller ikke udbredt blandt praktikvirksomhederne, fx i form af et kendskab til de forskellige aktørers og udvalgs roller og ansvarsområder. Ifølge flere virksomhedsrepræsentanter henvender man sig typisk til sin egen organisation, fx sin brancheorganisation, når det drejer sig om erhvervsuddannelserne.

Det skal ikke tages som udtryk for at de deltagende virksomheder mener at det ikke ville være relevant at kende til udvalgene. Men det betyder at systemet omkring erhvervsuddannelserne ikke er særlig kendt blandt praktikvirksomheder og elever, eller at det i hvert fald ikke opleves som tilstrækkelig gennemsigtigt.

8 Vurderinger og anbefalinger

8.1 Overordnede vurderinger og sammenhænge

8.1.1 Den institutionelle ramme

Vekseluddannelsesprincippet indebærer at arbejdsmarkedets parter tildeles en central rolle i erhvervsuddannelsessystemets institutionelle struktur. Det gælder i forhold til Rådet for de Grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser (REU). Og det gælder i forhold til skolerne gennem parternes placering i bestyrelserne. Det gælder endelig også i forhold til den institutionelle ramme der omgiver de enkelte uddannelser. På det nationale niveau sikres inddragelsen af parterne gennem de faglige udvalg for de enkelte uddannelser, og på det lokale niveau sikres inddragelsen gennem de lokale uddannelsesudvalg på skolerne.

Erhvervsuddannelsessystemet giver arbejdsmarkedets parter et ejerskab og medansvar der både indebærer indflydelse og forpligtelser. Inddragelsen af parterne forudsætter et engagement hos organisationerne, men inddragelsen kan også ses som et middel der i sig selv bidrager til at fastholde og udvikle organisationernes engagement.

Den institutionelle ramme omkring de enkelte uddannelser har stor betydning af flere grunde. Dels sikrer den at uddannelserne er generelt anerkendt på arbejdsmarkedet, dels bidrager den til at sikre at uddannelserne lever op til deres formål, herunder at de udvikles i overensstemmelse med den stadig hastigere udvikling på arbejdsmarkedet.

Evalueringsgruppen vurderer at den institutionelle ramme i dag er meget personafhængig. Det er en styrke fordi det genererer et stort engagement blandt de personer der er involveret, men det betyder også at systematikken og sammenhængen i kvalitetssikringen og kvalitetsudviklingen ikke altid bliver tilstrækkelig tydelig.

Det bemærkes i denne sammenhæng at de ændringer der er gennemført i regelgrundlaget for erhvervsuddannelserne 1. april 2004, jf. appendiks D, er vigtige bidrag til en præcisering af ansvaret og opgaverne i den institutionelle ramme. Evalueringsgruppen vurderer således at præcisering-

gerne af ansvaret og opgaverne vil styrke mulighederne for at arbejde med gruppens anbefalinger til en fortsat udvikling og styrkelse af kvalitetsarbejdet på erhvervsuddannelserne.

Ifølge nogle skoler og lokale uddannelsesudvalg er det tydeligt at erhvervsuddannelsessystemet står over for en stor udfordring. Udviklingen på arbejdsmarkedet hvor erhvervsstrukturen bliver stadig mere differentieret og specialiseret, kan indebære at det vil blive vanskeligere at skaffe det nødvendige antal praktikpladser. Dermed kan det blive vanskeligt at fastholde vekseluddannelsesprincippet i sin nuværende udformning. Et velfungerende vekseluddannelsessystem forudsætter et udbud af praktikpladser der både er i rimelig balance med arbejdsmarkedets behov for kvalifikationer og med antallet af uddannelsessøgende.

Varige ubalancer inden for bestemte områder i form af overskud og underskud med hensyn til praktikpladser og med hensyn til antallet af uddannelsessøgende kan derfor på længere sigt svække vekseluddannelsessystemet. Et eksempel på en sådan ubalance er "gøgeungeeffekten", der er typisk for konkurrenceforholdet på kontorområdet mellem hg'ere på den ene side og hhx'ere og andre elever med gymnasial baggrund på den anden side.

8.1.2 Sammenhænge på de enkelte uddannelser

Regelgrundlaget for uddannelsernes institutionelle ramme er rummeligt. Reglerne fastslår at aktørerne, dvs. de faglige udvalg, de lokale uddannelsesudvalg og skolerne, skal samarbejde, men det fremgår ikke hvordan det skal foregå i praksis.

Reglerne udmøntes på forskellig vis på de enkelte uddannelser. Indholdet i samarbejdet mellem aktørerne varierer fra uddannelse til uddannelse, og samspillet mellem aktørerne antager forskellige former. Det betyder at aktørerne tildeles forskellige roller og opgaver på de enkelte uddannelsesområder.

Med udgangspunkt i de uddannelsesområder som denne evaluering beskæftiger sig med, kan man skelne mellem områder der er præget af en tæt sammenhæng mellem den institutionelle ramme og skolerne, og områder der omvendt er præget af en løs kobling mellem den institutionelle ramme og skolerne. Både murer- og elektrikeruddannelserne er eksempler på områder hvor der er et tæt samspil mellem udvalgene i den institutionelle ramme og skolerne, uanset at uddannelsesområderne i øvrigt adskiller sig med hensyn til graden af uddelegering fra de faglige udvalg til de lokale uddannelsesudvalg. Kontoruddannelserne er derimod et eksempel på et område hvor koblingen mellem udvalgene i den institutionelle ramme og skolerne er relativt løs.

Om et område kendetegnes af en forholdsvis tæt eller forholdsvis løs kobling, kan antages at hænge sammen med en lang række forhold, bl.a.:

- antallet af udbydende institutioner
- uddannelsens opbygning og fordelingen af skole- og praktikperioder
- omfanget af specialisering på uddannelsen i kombination med bredden af det jobmarked uddannelsen sigter mod
- omfanget af praksislæring i skoleperioderne
- graden af differentiering i områdets erhvervsstruktur.

Man kan antage at en løs kobling mellem skoler og den institutionelle ramme er mere sandsynlig *hvis*:

- der er mange udbydende institutioner
- der er få skift mellem skole- og praktikophold således at skoledelene og praktikdelene er samlet i få, store klumper
- der er en høj grad af specialisering på uddannelsen samtidig med at uddannelsen sigter mod et bredt jobmarked
- omfanget af praksislæring er begrænset
- erhvervsstrukturen inden for området er differentieret.

Kontorområdet, der scorer højt på de fleste variable, er netop kendetegnet ved en forholdsvis løs kobling.

Ledelsesrepræsentanterne fra de tre uddannelser mener at de faglige udvalg og deres sekretariater leverer vægtige bidrag til kvalitetsarbejdet. Men det er tydeligt at de faglige udvalg på murer- og elektrikeruddannelserne på den ene side og kontoruddannelserne på den anden side fungerer forskelligt. I sammenligning med udvalget for kontoruddannelser er der ikke tvivl om at de faglige udvalg på de to tekniske uddannelser er tættere på hverdagen og lærerne på den enkelte skole.

Forskellene mellem de to tekniske uddannelser og kontoruddannelserne er endnu tydeligere når det gælder de lokale uddannelsesudvalg. På de tekniske uddannelser tillægges de lokale udvalg afgørende betydning, og mange skoler siger at "de selv ville være nødt til at opfinde dem" – hvis de ikke allerede var regelfastsat. På kontoruddannelserne synes der til gengæld at herske en vis usikkerhed på flere skoler om formålet med og det konkrete indhold af samarbejdet med de lokale udvalg.

Det er karakteristisk i denne sammenhæng at faglærerne og A- såvel som B-sidens repræsentanter i de lokale udvalg på murer- og elektrikeruddannelserne ofte vil have den samme uddannelsesbaggrund, hvorimod det ikke i samme grad er tilfældet på kontoruddannelserne. Det er også ka-

rakteristisk at faglærerne på de tekniske uddannelser ofte kender mestrene og praktikstederne, hvilket ikke er almindeligt på kontoruddannelserne.

Uanset at murer- og elektrikeruddannelserne opviser mange fællestræk med hensyn til koblingen mellem den institutionelle ramme og skolerne, er det samtidig vigtigt at fastholde at de to uddannelser har valgt forskellige strategier for tilrettelæggelsen af samarbejdet internt i rammen, dvs. for samarbejdet mellem det faglige udvalg og de lokale uddannelsesudvalg. Mureruddannelsen benytter en model med en høj grad af uddelegering fra det faglige udvalg til de lokale udvalg, det gælder både godkendelse af praktikvirksomheder og bedømmelse af svendeprøver. På disse områder ligner mureruddannelsen kontoruddannelserne, hvor man også har en høj grad af uddelegering fra det centrale niveau til de lokale udvalg. På elektrikeruddannelsen benytter man til gengæld en model med en begrænset uddelegering; godkendelsen af praktikvirksomheder gennemføres af det faglige udvalg, der også forestår et korps af centralt udpegede skuemestre.

8.2 anbefalinger

Evalueringsgruppens anbefalinger er samlet i fire hovedområder:

- skolernes kvalitetsarbejde
- kontakten mellem skoler og praktikvirksomheder
- samarbejdet i den institutionelle ramme
- funktionen som censor og skuemester.

Evalueringsgruppens anbefalinger kan opfattes som kriterier for god praksis i arbejdet for at kvalitetssikre og kvalitetsudvikle erhvervsuddannelserne. Anbefalingerne skal ikke opfattes som standarder eller minimumskrav, men som evalueringsgruppens bud på en række nøgleområder når det gælder kvalitetssikring og kvalitetsudvikling.

Anbefalingerne henvender sig til erhvervsuddannelserne generelt. De forskellige aktører kan derfor bruge anbefalingerne til at vurdere egen praksis og til at fastlægge hvordan de forskellige nøgleområder bedst udfoldes.

Skolernes kvalitetsarbejde

De fleste skoler har efterhånden en omfattende og systematisk evalueringspraksis. Evalueringerne, der først og fremmest gennemføres blandt eleverne, har dog ofte karakter af tilfredshedsmålinger som fx ikke spørger ind til sammenhængen mellem uddannelsens mål og indhold eller sammenhængen mellem skole- og praktikdele.

Sammenfattende kan man sige at skolernes kvalitetsarbejde typisk fokuserer på den interne side af kvalitetsarbejdet med det formål at sikre en velfungerende pædagogisk praksis i forhold til eleverne. Skolerne fokuserer til gengæld i mindre grad på at sikre sammenhængen mellem uddannelsens mål og indhold, og de beskæftiger sig sjældent med den eksterne side af kvalitetsarbejdet, dvs. arbejdet med at sikre at uddannelsens indhold og tilrettelæggelse er i overensstemmelse med dens formål. Det gælder desuden at skolernes procedurer for vurdering af og opfølgning på de mange evalueringer ikke er udbygget i samme grad som den systematiske informationsindsamling. Der er en tendens til at evalueringerne bruges defensivt snarere end som udgangspunkt for strategisk udvikling.

- *Det anbefales derfor at skolerne – i samarbejde med de lokale uddannelsesudvalg – udbygger den systematiske informationsindsamling blandt elever og praktikvirksomheder vedrørende sammenhængen mellem de enkelte uddannelsers mål, indhold og formål.*
- *Det anbefales desuden at skolerne udbygger deres systematiske informationsindsamling vedrørende opfattelser og kompetencebehov generelt på det lokale arbejdsmarked, fx ved at etablere eller videreudvikle særlige dialogfora.*
- *Det anbefales endelig at skolerne udbygger og synliggør deres procedurer for opfølgning på deres interne og eksterne evalueringer så deres procedurer og opfølgningsplaner bliver tydelige for alle interessenter.*

Kontakten mellem skoler og praktikvirksomheder

Kontakten mellem skoler og praktikvirksomheder er relativt beskedent. I nogle tilfælde begrænses den til en formel og skriftlig kommunikation med udgangspunkt i de praktikerklæringer og skolevejledninger som bekendtgørelsen kræver, eller de redskaber de faglige udvalg har udviklet, fx murerens logbog eller elektrikernes praktikvejledninger. Andre kontaktredskaber som uddannelsesplaner og kontaktlærere er kun kendt i mindre omfang og typisk kun blandt virksomhederne på kontorområdet. Praktikvirksomhederne synes således både at have et stort behov for en tættere personlig kontakt og mere målrettet information fra skolerne om uddannelsen som helhed, om de enkelte skoleperioder og om den enkelte elev. Det er samtidig tydeligt at nogle virksomheder har et ønske om at skolerne i højere grad servicere dem med hensyn til det administrative arbejde i forbindelse med et elevforhold.

Det skal tilføjes at kun mellem en tredjedel og halvdelen af eleverne vurderer at kontakten mellem skolen og deres virksomhed alt i alt er tilfredsstillende. Det gælder uanset at hovedparten af eleverne på de tekniske uddannelser oplever at de har gode muligheder for at overføre det de lærer, mellem skole og virksomhed.

- *Det anbefales derfor at skolerne udbygger deres kontakter til praktikvirksomhederne. Det gælder mere formelle kontaktformer, fx administrativ servicering i forbindelse med uddannelsesaftaler, nye former for informationsmaterialer og minikurser for praktikansvarlige. Det gælder også mere uformelle kontaktformer, fx "mesterbesøg", åbent hus-arrangementer på skolen og besøg på praktikvirksomhederne når en ny praktikperiode begynder.*
- *Det anbefales desuden at skolerne har en fast kontaktperson i forhold til den enkelte virksomhed.*

Samarbejdet i den institutionelle ramme

Rummeligheden i regelgrundlaget for den institutionelle ramme er en fordel da det derved bliver muligt at udvikle forskellige former for samspil på de forskellige uddannelsesområder – og dermed tilpasse samspillet i den institutionelle ramme til den kultur og de traditioner der kendetegner den pågældende del af arbejdsmarkedet.

Men rummeligheden indebærer samtidig en række risici. Rummeligheden kan medføre at ansvaret for en uddannelse – eller for forskellige dele af en uddannelse – ikke bliver tydeligt, og at forventningerne til de forskellige aktører derfor bliver uklare. Dermed bliver både samspillet mellem skolerne og den institutionelle ramme og samspillet i den institutionelle ramme meget personafhængigt.

Personafhængigheden betyder at den institutionelle rammes bidrag til kvalitetssikring og kvalitetsudvikling af uddannelserne svækkes. Når samspillet mellem de forskellige aktører er indlejret i traditioner der kendetegner det enkelte uddannelsesområde, kan det samtidig blive svært at håndtere nye tendenser og forhold hos de unge eller på arbejdsmarkedet som bryder med de fremherskende traditioner inden for området.

- *Det anbefales derfor at skolerne og de lokale uddannelsesudvalg i fællesskab formulerer målsætninger, succeskriterier og faste procedurer for deres indbyrdes samarbejde. Tydelige målsætninger og procedurer for samarbejdet vil skabe klare gensidige forventninger blandt aktørerne, og det vil bidrage til at minimere personafhængigheden.*
- *Det anbefales desuden at de faglige udvalg i højere grad opstiller retningslinjer for deres samarbejde med de lokale uddannelsesudvalg.*
- *Det anbefales endelig at de faglige udvalg udarbejder vejledende retningslinjer og kriterier for beskikning og afbeskikning af medlemmer til de lokale uddannelsesudvalg.*

De lokale uddannelsesudvalg består af organisationsrepræsentanter som – ofte med stort engagement – løser deres opgaver i udvalget ved siden af deres almindelige arbejde uden på nogen måde at være heltidsprofessionelle med hensyn til uddannelsesspørgsmål.

- *Det anbefales derfor at de faglige udvalg lægger vægt på at ruste medlemmerne af de lokale uddannelsesudvalg til arbejdsopgaverne i udvalget, fx gennem kurser eller konferencer.*

Det er en udbredt opfattelse at det kunne være hensigtsmæssigt hvis skolerne – i overensstemmelse med regelgrundlaget – brugte de lokale uddannelsesudvalg som en aktiv og reel sparringspartner når de udarbejder undervisningsplanerne i stedet for blot at bruge udvalgene til en formel blåstempling af planerne, jf. afsnit 3.2.2. Men det forudsætter at drøftelserne i udvalget tilrettelægges på en sådan måde at det kan skabe grundlag for en reel dialog. Det er samtidig vigtigt at de faglige udvalg og de lokale uddannelsesudvalg arbejder for at sikre en overordnet sammenhæng i uddannelsesforløbet i overensstemmelse med uddannelsens formål og arbejdsmarkedets kompetencebehov.

- *Det anbefales derfor at skolerne i højere grad servicerer udvalgene på en sådan måde og med et sådant materiale at der bliver tale om en reel dialog mellem skole og udvalg.*
- *Det anbefales desuden at de faglige udvalg og de lokale uddannelsesudvalg i højere grad deltager aktivt i arbejdet med de lokale undervisningsplaner for grundforløbet.*

Evalueringen viser at de lokale uddannelsesudvalg fungerer bedst de steder hvor de varetager flere forskellige opgaver så de får en bred kontakt til skolen og uddannelsen. Samtidig er det vigtigt at udvalgsmedlemmernes særlige kvalifikationer udnyttes bedst muligt.

- *Det anbefales derfor at "opgaveporteføljen" for de lokale uddannelsesvalg har et omfang så udvalgene får et bredt arbejdsfelt i forhold til skolen. Det er samtidig vigtigt at opgaverne prioriteres efter deres kvalitetsmæssige betydning. I den sammenhæng bør udvalgenes opsøgende arbejde over for det lokale arbejdsmarked have høj prioritet.*
- *Det anbefales desuden at de lokale uddannelsesudvalg tilrettelægger deres aktiviteter så udvalgene bliver synlige på skolerne blandt lærere og elever, og så udvalgene får egne indtryk af hverdagen på skolen, fx ved at besøg i klasser indgår som et regelmæssigt punkt på dagsordenen.*
- *Det anbefales endelig at de lokale uddannelsesudvalg og skolerne sikrer en fast elevrepræsentation og en aktiv elevinddragelse i de lokale uddannelsesudvalg.*

På hver erhvervsskole findes både en bestyrelse og et antal lokale uddannelsesudvalg der rekrutterer medlemmer fra samme forholdsvis begrænsede kreds. Evalueringen viser at samspillet mellem de lokale uddannelsesudvalg og skolernes bestyrelser sjældent er særlig udviklet. Kvalitetsarbejdet på skolerne har således en tendens til at foregå på to niveauer, dels et generelt skoleniveau der involverer bestyrelsen og skolens øverste ledelse, dels et uddannelsesniveau der involverer det lokale uddannelsesudvalg og de direkte uddannelsesansvarlige – uden at disse niveauer nødvendigvis sammentænkes eller koordineres.

- *Det anbefales derfor at skolerne i højere grad sammentænker og forbinder kvalitetsarbejdet på uddannelsesniveau med det kvalitetsarbejde der gælder hele skolen. Skolerne bør desuden sikre faste procedurer for kontakten mellem bestyrelse og de lokale uddannelsesudvalg.*
- *Det anbefales samtidig at personsammenfald mellem bestyrelse og lokale uddannelsesudvalg kun forekommer undtagelsesvist så der bliver en klar adskillelse mellem de forskellige roller og opgaver der ligger i bestyrelsen og de lokale uddannelsesudvalg.*

Evalueringen viser at der er tale om betydelige forskelle fra uddannelse til uddannelse med hensyn til graden af uddelegering fra det faglige udvalg til de lokale uddannelsesudvalg. Uanset graden af uddelegering er det vigtigt at der er en systematisk og løbende kontakt mellem det centrale og det lokale niveau i den institutionelle ramme.

- *Det anbefales derfor at de faglige udvalg sikrer faste procedurer og mekanismer for tilbage-meldinger mellem det centrale niveau og det lokale niveau.*

Kvalitetsarbejdet i de faglige udvalg har hovedvægten på den eksterne side for at sikre at den måde uddannelsen gennemføres på, er i overensstemmelse med dens formål og med behovene på arbejdsmarkedet og hos de unge. Men der bruges også mange ressourcer på kvalitetsarbejdets interne side, dvs. på sammenhængen mellem uddannelsens mål, indhold og tilrettelæggelse.

Evalueringen viser at de faglige og de lokale udvalgs direkte kontakt til praktikvirksomhederne er begrænset. Udvalgenes kvalitetsarbejde i forhold til uddannelsernes praktikdele sigter først og fremmest mod at tilvejebringe gode rammer for praktikdelene, fx ved den benyttede godkendelsespraksis, ved forskellige former for støttematerialer til praktikvirksomhederne, ved redskaber til samspillet mellem virksomhed og skole og endelig ved at opretholde et system til at behandle tvistigheder. Der er altså primært tale om et indirekte kvalitetsarbejde.

- *Det anbefales derfor at de faglige udvalg overvejer om de har den rigtige balance mellem en intern og en ekstern side og mellem et sikrings- og et udviklingsaspekt i kvalitetsarbejdet. Det*

er vigtigt at de faglige udvalg og de lokale uddannelsesudvalg lægger vægt på en systematisk informationsindsamling der kan belyse kvaliteten af praktikdelene, og at de i højere grad udvikler det direkte kvalitetsarbejde i forhold til praktikvirksomhederne.

Funktionen som censorer og skuemestre

Uanset forskellene i tilrettelæggelsen bruges der mange ressourcer på censor- og bedømmerfunktionen. Det gælder ikke mindst på murer- og elektrikeruddannelserne hvor de lokale uddannelsesudvalg og centralt udpegede skuemestre deltager ved afslutningen af hver skoleperiode og ved den afsluttende svendeprøve.

Det er afgørende at censorernes og skuemestrenes vurderinger og overvejelser opsamles og bruges – ikke alene af den pågældende faglærer, men af alle aktører, dvs. skolen, det lokale uddannelsesudvalg og det faglige udvalg.

- *Det anbefales derfor at der sker en systematisk opsamling så både skoler og udvalg kan benytte censorernes og skuemestrenes vurderinger i det fortsatte kvalitetsarbejde.*

På elektrikeruddannelsen er der tale om ekstern censur der varetages af et fast korps af skuemestre der udsendes til forskellige skoler. Det er ikke tilfældet på murer- og kontoruddannelserne. På kontoruddannelserne er der ganske vist tale om ekstern censur, men censorerne udpeges af skolerne så de typisk kun virker på én skole. Det gælder også mureruddannelsen, hvor det lokale uddannelsesudvalg bruges som medbedømmere og censorer.

- *Det anbefales derfor at skoler og faglige udvalg sikrer mulighed for en ekstern censur på alle uddannelser, og at de etablerer procedurer der kan sikre ensartede bedømmeskriterier over hele landet.*

Kommissoriet for evalueringen

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) har med Handlingsplan 2003 besluttet at evaluere hvordan der arbejdes med kvalitetssikring og kvalitetsudvikling i relation til erhvervsuddannelsernes overordnede formål. Dette kommissorium redegør for evalueringens formål, organisering og metode.

Erhvervsuddannelsessystemet sigter mod den private og den offentlige sektors forskellige beskæftigelsesområder. Således skal erhvervsuddannelserne give unge en uddannelse der giver grundlag for deres fremtidige arbejdsliv, og imødekomme arbejdsmarkedets behov for erhvervsfaglige og generelle kvalifikationer.

De enkelte erhvervsuddannelser tilrettelægges og styres på flere niveauer, hvor skolerne, de lokale uddannelsesudvalg og de faglige udvalg spiller hver deres rolle.

Det overordnede indhold i uddannelserne fastlægges af de faglige udvalg. De faglige udvalg skal også foretage løbende kvalitetsudvikling og kvalitetssikring af uddannelsernes praktikdel, som typisk udgør to tredjedele af en erhvervsuddannelse. Tilsvarende fastlægges undervisningens nærmere indhold af skolerne i samarbejde med de lokale uddannelsesudvalg, ligesom skolerne skal have et system til løbende sikring og udvikling af kvaliteten i deres del af uddannelserne.

Formål

Formålet med evalueringen er at undersøge hvordan det sikres og udvikles at erhvervsuddannelserne giver eleverne grundlag for deres fremtidige arbejdsliv og opfylder arbejdsmarkedets behov for erhvervsfaglige og generelle kvalifikationer.

Kvalitetssikringen og kvalitetsudviklingen i relation til disse formål afdækkes med udgangspunkt i tre forskellige erhvervsuddannelser og vurderes i forhold til følgende fokuspunkter:

- Sammenhæng mellem mål og indhold i relation til uddannelsernes formål
- Praksislæring
- Sammenhæng mellem praktik- og skoledel.

For hver af fokuspunkterne undersøges det hvordan der arbejdes med kvalitetssikring og kvalitetsudvikling.

Med skolerne som omdrejningspunkt skal evalueringen inddrage den institutionelle ramme for uddannelserne og belyse samspillet mellem de forskellige aktører, herunder identificere succesfaktorer og kriterier for god praksis i dette samspil. Der lægges vægt dels på samspillet mellem skolerne og de lokale uddannelsesudvalg hvad angår uddannelsernes skoledel, dels på de faglige udvalgs rolle i forhold til uddannelsernes overordnede indhold og i forhold til deres praktikdel.

Evalueringsområde

Evalueringen vil omfatte følgende tre uddannelser der er valgt inden for tre store uddannelsesområder:

- Mureruddannelsen
- Elektrikeruddannelsen
- Kontoruddannelsen.

Evalueringsens organisering

EVA nedsætter en ekstern evalueringsgruppe der har det faglige ansvar for evalueringen. Evalueringsgruppens opgave er at give vurderinger og anbefalinger på baggrund af evalueringens dokumentationsmateriale.

Gruppen sammensættes så den samlet dækker profiler der har indsigt i eller erfaring fra følgende områder:

- Organisatoriske og institutionelle rammer for erhvervsuddannelser
- Praktisk ledelse af erhvervsuddannelser
- Pædagogiske aspekter og læring i erhvervsuddannelser
- Kvalitetssystemer og kvalitetsudvikling i uddannelser
- Aftager-/praktikvirksomheder
- Erhvervsuddannelser i et andet nordisk land.

EVA's projektgruppe har det praktiske ansvar for evalueringen og skal desuden sikre at der i evalueringsprocessen anvendes hensigtsmæssige og pålidelige metoder i overensstemmelse med eva-

luerings formål. Projektgruppen yder sekretariatsbistand til evalueringsgruppen og udarbejder den endelige rapport.

Evalueringemetode

Selvevaluering

Der gennemføres selvevaluering på ni erhvervsskoler. Skolerne udvælges så der opnås spredning med hensyn til skolestørrelse og geografisk placering.

Selvevalueringerne gennemføres dels af ledelserne i samarbejde med de lokale uddannelsesudvalg, dels af lærere. Selvevalueringerne på de udvalgte skoler gennemføres med baggrund i en vejledning fra EVA.

De involverede skoler får en tilbagemelding på deres selvevaluering.

Institutionsbesøg

Der gennemføres besøg af en dags varighed på hovedparten af de involverede skoler. Under besøgene afholdes møder med skolens ledelse, lærere og repræsentanter fra de lokale uddannelsesudvalg. De øvrige skoler og de respektive lokale uddannelsesudvalg deltager i et seminar hvor de hver især får lejlighed dels til at uddybe og perspektivere deres selvevalueringer, dels til at drøfte tværgående problemstillinger i fællesskab. Besøgene og seminaret udgør selvstændige dele af evalueringens dokumentationsmateriale og skal derudover underbygge og perspektivere det øvrige dokumentationsmateriale.

Redegørelser og møder

De faglige udvalg for de valgte uddannelser anmodes om at udarbejde skriftlige redegørelser. Disse udvalg inviteres desuden til et seminar med henblik på at drøfte væsentlige synspunkter fra de skriftlige redegørelser. Formålet med såvel de skriftlige redegørelser som seminaret er at få evalueringens tema belyst fra disse aktørers synsvinkel.

Endvidere afholdes et eller flere møder med repræsentanter for de censorer og skuemestre der benyttes ved de afsluttende fagprøver, eksaminer eller svendeprøver således at disse gruppers bidrag til kvalitetssikring og kvalitetsudvikling bliver belyst.

Brugerundersøgelser

Der gennemføres kvantitative spørgeskemaundersøgelser og/eller fokusgruppeinterview, dels blandt erhvervsuddannelseselever der senest påbegyndte deres hovedforløb omkring nytår

2001/2002, og dels blandt virksomheder. Formålet med disse undersøgelser er at få et bredere billede af evalueringens tema end det selvevalueringerne og redegørelserne kan bidrage til.

Evalueringsrapport

EVA offentliggør en evalueringsrapport som redegør for den dokumentation der er indsamlet, og som fremlægger evalueringsgruppens vurderinger og anbefalinger.

Præsentation af evalueringsgruppens medlemmer

Direktør, fhv. finansminister Palle Simonsen (formand for evalueringsgruppen). Formand for en lang række udvalg, organisationer og råd vedr. arbejdsmarkeds- og uddannelsespolitiske forhold, herunder for Erhvervsakademirådet 1998-2002. Bestyrelsesformand/-medlem i adskillige private virksomheder. Medlem af Folketinget 1968-1975 og 1977-1989, socialminister 1982-1984, finansminister 1984-1989 og direktør for Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP) 1989-1998.

Fhv. sekretariatschef Jørgen Andersen. Uddannet klejnsmed, senere erhvervslærer og svejseinstruktør. Erfaringer som lærer og leder ved forskellige tekniske skoler (bl.a. Metalindustriens Fagskole og Bygge- og Anlægsskolen i Grønland) og som konsulent i Undervisningsministeriet. Udsendt som projektleder ved erhvervsuddannelsesprojekter i Afrika og Latinamerika. 1987-1999 konsulent, siden souschef i Dansk Metalarbejderforbunds uddannelsessekretariat. Sekretariatschef for Metalindustriens Lærlinge- og Efteruddannelsesudvalg indtil december 2003. Har været bestyrelsesformand/-medlem af flere erhvervsskolebestyrelser.

Leder av Opplæringstjenesten Tove Karlsrud, Aust-Agder fylkeskommune, Norge. Uddannet inden for pædagogik, økonomi og kvalitetsledelse. Erfaringer som underviser på ungdomsuddannelserne. Har siden 1992 ansvaret for erhvervsuddannelser i Aust-Agder fylkeskommune og har i den sammenhæng deltaget i en lang række lokale og nationale udvalg i samspil med parterne på arbejdsmarkedet. Har været leder for forskellige forandringsprocesser inden for erhvervsuddannelsesområdet, fx vedrørende et helhedsorienteret kvalitetssystem for fagoplæringen i arbejdslivet.

Rektor Lene Vestervang Olsen, Bornholms Erhvervsskole. Uddannet som folkeskolelærer, MBA med speciale i pædagogik (The Staff College/South Bank University, England). Ledende faglærer og senere afdelingschef på levnedsmiddelaafdelingen på Vejle Tekniske Skole; 1996-1997 uddannelseschef for skolens pædagogiske afdeling. Uddannelseschef for alle uddannelsesområder på Erhvervsuddannelsescenter MIDT i Viborg 1997-2003.

Personalechef Lise-Lotte Ravnmark, Odense Tekniske Skole. Uddannet som kemiingeniør (DIA) samt Pædagogisk Diplomuuddannelse i psykologi. Assessor til den offentlige kvalitetspris. Erfaringer som laboratoriefører og salgschef fra levnedsmiddelindustrien og som eksamenslærer på Dalum tekniske Skole. Lektor ved Danmarks Pædagogiske Erhvervsuddannelse (DEL-Syd) med kvalitet i erhvervsuddannelser som arbejdsområde fra marts 2000 til november 2003. Har bl.a. haft opgaver for EU-Kommissionen og CEDEFOP i forbindelse med kvalitetsdimensionen af Københavnerdeklarationen.

Personalechef Linda Støttrup var medlem af evalueringsgruppen indtil november 2003. Trods adskillige forsøg viste det sig ikke muligt at supplere gruppen med et medlem der kunne træde i Linda Støttrups sted, da mødeplanen for evalueringsgruppen og planen for institutionsbesøg var fastlagt på det pågældende tidspunkt.

Evaluerings brugerundersøgelser

Spørgeskemaundersøgelse blandt elever på murer-, elektriker- og kontoruddannelserne

Undersøgelsen blev gennemført af TNS Gallup i det sene efterår 2003 som en postomdelt anonym stikprøveundersøgelse der omfattede 400 murerelever, 475 elektrikerlever og 525 kontorelever. Stikprøverne blev foretaget som simpelt tilfældige udtræk fra Undervisningsministeriets Easy P-register blandt elever i ordinær praktik som var i gang med deres hovedforløb pr. 1. september 2003, og som havde påbegyndt deres hovedforløb i perioden fra 1. december 2001 til 1. september 2002. Den samlede svarprocent blev 54 med en vis variation fra uddannelse til uddannelse; blandt murereleverne var besvarelsesandelen således 48 %, hos elektrikerne var den 50 %, mens den hos kontoreleverne nåede op på 62 %. Besvarelsesprocenterne må anses for at være tilfredsstillende.

En detaljeret redegørelse for metoden i spørgeskemaundersøgelsen findes i TNS Gallups rapport om undersøgelsen: *Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling af erhvervsuddannelserne – Undersøgelse blandt erhvervsuddannelseselever*. Rapporten med tilhørende bilagsrapport findes på www.eva.dk. I bilagsrapporten findes også det anvendte spørgeskema som blev udarbejdet af TNS Gallup og EVA i fællesskab.

Fokusgruppeinterview med praktikvirksomheder med murer-, elektriker- og kontorelever

Undersøgelsen blev gennemført af Teknologisk Institut i samme tidsrum som den kvantitative spørgeskemaundersøgelse blandt eleverne, dvs. i efteråret 2003. Undersøgelsen omfatter to fokusgrupper med repræsentanter fra virksomheder med kontorelever og to blandede grupper med repræsentanter fra virksomheder med murerelever og elektrikerlever. Ved rekrutteringen af deltagere blev der lagt vægt på at sikre en rimelig alsidighed med hensyn til virksomhedernes størrelse og deres erfaringer som praktikvirksomhed. Specielt for kontorgrupperne gjaldt at de skulle omfatte private såvel som offentlige virksomheder. For at inddrage erfaringer der er bredt dækkende, indgik virksomheder med elever fra de skoler der deltager i evalueringen, ikke i fokusgrupperne.

I fokusgrupperne deltog i alt 8 virksomheder med elektrikererelever, 9 virksomheder med murerelever samt 19 virksomheder med kontorelever. Da det viste sig vanskeligt at rekruttere virksomhedsrepræsentanter fik Teknologisk Institut assistance fra brancheorganisationerne, dvs. fra Dansk Byggeri og ELFO. På kontorområdet blev fokusgrupperne suppleret med to individuelle interview med repræsentanter fra private virksomheder da den ene gruppe på grund af afbud ikke viste sig at blive tilstrækkelig bred.

Det skal nævnes at de tre faglige udvalg beredvilligt indvilgede i at kommentere den spørgeguide som Teknologisk Institut og EVA udarbejdede i fællesskab, så de derved havde mulighed for at kvalificere undersøgelsen.

En detaljeret redegørelse for metoden i undersøgelsen blandt praktikvirksomheder – såvel som den anvendte spørgeguide – findes i Teknologisk Instituts rapport om undersøgelsen: *Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling af erhvervsuddannelserne – en kvalitativ undersøgelse blandt praktikvirksomheder*. Rapporten findes på www.eva.dk.

Oversigt over regler for erhvervsuddannelser

De vigtigste regler for erhvervsuddannelsessystemet findes i følgende retsforskrifter:

- Bekendtgørelse af lov om erhvervsuddannelser (lovbekendtgørelse nr. 183 af 22. marts 2004)
- Bekendtgørelse om erhvervsuddannelser ("hovedbekendtgørelsen", dvs. bekendtgørelse nr. 184 af 22. marts 2004)
- Bekendtgørelse om grundforløb i erhvervsuddannelserne (bekendtgørelse nr. 1228 af 18. december 2000 med senere ændringer).

Hertil kommer en lang række uddannelsesspecifikke bekendtgørelser med tilhørende vejledninger. Derudover kan nævnes to andre retsforskrifter der er relevante i forhold til evalueringen:

- Bekendtgørelse af lov om institutioner for erhvervsrettet uddannelse (lovbekendtgørelse nr. 954 af 28. november 2003 med senere ændringer)
- Lov om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne mv. (lov nr. 414 af 6. juni 2002 med senere ændringer).

Den nye hovedbekendtgørelse

Erhvervsuddannelserne har fået en ny hovedbekendtgørelse 1. april 2004, dvs. efter at evalueringens dokumentationsindsamling var afsluttet. Dokumentationsindsamlingen er altså gennemført på grundlag af de bekendtgørelser der var gældende indtil udgangen af marts.

I den nye bekendtgørelse er det regelstof der fandtes i de gamle bekendtgørelser, skrevet sammen, og der er foretaget en redaktionel omdisponering. Revisionen af bekendtgørelserne skal bidrage til at alle regler om uddannelserne i almindelighed nu fremstår i sammenhæng, hvor de tidligere skulle findes i flere forskellige bekendtgørelser. Den nye systematik skal samtidig sikre at en række bestemmelser der tidligere fremgik af både loven og hovedbekendtgørelsen, nu kun står ét sted og altså ikke gentages i flere forskrifter.

Ud over sammenskrivningen og den redaktionelle omdisponering af regelstoffet indeholder den nye bekendtgørelse en række præciseringer, og der er også i nogle tilfælde tale om ændrede reg-

ler. De ændrede regler vedrører først og fremmest skolepraktikken, men derudover er der fx også ændringer med hensyn til reglerne for adgangsbegrænsning til uddannelserne og med hensyn til skolens mulighed for at fastsætte at eleven skal supplere den obligatoriske undervisning i grundforløbet hvis det er nødvendigt for at eleven kan fortsætte i hovedforløbet. Det præciseres også at elevens arbejde i forbindelse med undervisningen skal være af et omfang svarende til arbejdstiden for en fuldtidsbeskæftiget.

Nye regler om kvalitet og om lokale undervisningsplaner

De fleste præciseringer og ændringer i den nye bekendtgørelse er ikke centrale i forhold til denne evaluering. Der er dog grund til at være opmærksom på ændringerne i kravene til kvaliteten i uddannelserne (hovedbekendtgørelsen § 4-5) og i kravene til de lokale undervisningsplaner (hovedbekendtgørelsen § 34).

Med hensyn til kvalitetsarbejdet præciseres det at de faglige udvalg skal foretage opfølgning af om uddannelsen lever op til de forventede kvalitetskrav. I samarbejde med de lokale uddannelsesudvalg og praktikvirksomhederne skal de faglige udvalg foretage en løbende kvalitetssikring og kvalitetsudvikling af uddannelsernes praktikdel. De faglige udvalg skal følge de lokale uddannelsesudvalgs arbejde med de lokale undervisningsplaner, og de skal følge beskæftigelsesudviklingen og afgive indstilling om behov for uddannelsen eller ændringer i uddannelsen.

Med hensyn til arbejdet med skolernes kvalitetssystem præciserer den nye hovedbekendtgørelse at vurderinger af undervisningsmiljøet og opgørelser over gennemførelse og frafald skal indgå i de løbende selvevalueringer. Desuden skal skolens opfølgningsplan og tilhørende tidsplan være tilgængelig på skolens hjemmeside.

Om de lokale undervisningsplaner præciseres det at de både skal omfatte grundforløb og hovedforløb. Endvidere fastslår hovedbekendtgørelsen at de lokale undervisningsplaner skal redegøre for undervisningsformerne og for hvordan skolen vurderer elevernes kompetencer og forudsætninger, herunder skolens anvendelse af meritreglerne, og hvordan skolen tilrettelægger arbejdet med elevernes personlige uddannelsesplan, herunder anvendelsen af Elevplan.

Danmarks Evalueringsinstitut har tidligere udgivet:

- *Skriftlige opgaver og vejledning*, december 2000, ISBN 87-7958-001-7
- *Social- og sundhedshjælperuddannelsen*, 2001, ISBN 87-7958-003-3
- *Socialrådgiver- og socialformidleruddannelserne*, 2001, ISBN 87-7958-008-4
- *Samarbejde og sammenhænge*, 2001, ISBN 87-7958-010-6
- *Sammenhænge og samspil*, 2001, ISBN 87-7958-011-4
- *Basisuddannelserne*, 2001, ISBN 87-7958-013-0
- *Historie med samfundskundskab i det almene gymnasium*, 2001, ISBN 87-7958-017-3
- *Fysik i skolen – skolen i fysik*, 2001, ISBN 87-7958-020-3
- *Overgange fra hhx og htx til videregående uddannelse*, 2001, ISBN 87-7958-015-7
- *Teknik og naturvidenskab*, 2001, ISBN 87-7958-024-6
- *Undervisning i pædagogik*, 2002, ISBN 87-7958-056-4
- *Efteruddannelse af lærere på erhvervsskoler og AMU-centre*, 2002, ISBN 87-7958-062-9
- *Det Teknisk-Naturvidenskabelige Fakultet ved Aalborg Universitet*, 2002, ISBN 87-7958-032-7
- *Profiler på hhx og htx*, 2002, ISBN 87-7958-033-5
- *Masteruddannelser*, 2002, ISBN 87-7958-073-4
- *Børnehaveklassen*, 2002, ISBN 87-7958-077-7
- *Datamatikeruddannelsen*, 2002, ISBN 87-7958-078-5
- *Agricultural Science*, 2002, ISBN 87-7958-079-3
- *Folkeskolens afgangsprøver*, 2002, ISBN 87-7958-076-9
- *Efter- og videreuddannelse af undervisere på mellemlange videregående uddannelser*, 2003, ISBN 87-7958-096-3
- *Pædagoguddannelsen*, 2003, ISBN 87-7958-100-5
- *Eksamensformer i det almene gymnasium*, 2003, ISBN 87-7958-104-8
- *Vilkår for pædagogisk udviklingsarbejde*, 2003, ISBN 87-7958-107-2

- *Engelsk i grundskolen*, 2003, ISBN 87-7958-113-7
- *Engelsk i grundskolen (delrapport)*, 2003, ISBN 87-7958-114-5
- *Personlige uddannelsesplaner på tekniske erhvervsuddannelser*, 2003, ISBN 87-7958-115-3
- *Læreruddannelsen*, 2003, ISBN 87-7958-123-4
- *Tysk på universitetet*, 2003, ISBN 87-7958-118-8
- *Den internationale dimension i folkeskolen*, 2003, ISBN 87-7958-124-2
- *Specialundervisning for voksne*, 2003, ISBN 87-7958-128-5
- *Journalistuddannelserne*, 2004, ISBN 87-7958-140-4

Rapporterne kan læses på EVA's hjemmeside www.eva.dk eller købes hos:

Danmark.dk's netboghandel
Telefon 18 81
H www.danmark.dk/netboghandel